

Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023

Heli Heimala
Kati Mansikkala
Jaana Markkula

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue

Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston
toimialueen kunnissa vuonna 2023

3.10.2023

Painos

Heli Heimala

Kati Mansikkala

Jaana Markkula

Aluehallintovirastojen julkaisuja 177/2023

ISSN-2343-3132 (Verkkajulkaisu)

ISBN-978-952-7481-03-5

Hämeenlinna

2023

KUVAILEHTI

Aluehallintovirastojen julkaisuja 177/2023

<p>Tekijät</p> <p>Ylitarkastaja Heli Heimala Etelä-Suomen aluehallintovirasto</p> <p>Kati Mansikkala Korkeakouluharjoittelija (YTK)</p> <p>Kehittämispäällikkö Jaana Markkula Terveysten ja hyvinvoinnin laitos</p>	<p>Julkaisuaika Lokakuu 2023</p> <p>Toimeksiantajat(t) Etelä-Suomen aluehallintovirasto</p> <p>Toimielimen asettamispäivä</p>
<p>Julkaisun nimi Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>THL ja aluehallintovirastot kartoittivat ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnissa ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille tai toiminnasta vastaaville lähetetyllä kyselyllä vuoden 2023 keväällä. Eriyisen kiinnostuksen kohteena olivat aiempien vuosien tapaan ehkäisevän päihdetyön rakenteet, eli ovatko kunnat nimenneet lakisääteisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, koordinoiko ehkäisevää päihdetyötä nimetty yhdyshenkilö sekä miten ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty osaksi kuntien toiminnan suunnittelua.</p> <p>Tässä raportissa esitetyt tulokset kuvaavat Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien (n=62) rakenteita näiden neljän mittarin osalta huhti-kesäkuussa 2023. Saatujen tulosten pohjalta sekä kansallisiin suosituksiin nojaten raportissa annetaan kunnille ehdotuksia ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen ja vahvistamiseen.</p> <p>Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista 89 % (55 kuntaa) on nimennyt kunnallisen tai seudullisen ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön. Lisäksi viidessä prosentissa kunnista (3 kuntaa) toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä. Kuudessa prosentissa kunnista (4 kuntaa) ei ole lainkaan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä.</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on nimetty tai toimielin on valtuuttanut ehkäisevän päihdetyön käytännön toteuttamisen jollekin monialaiselle kunnalliselle tai seudulliselle työryhmälle 90 %:ssa (56 kuntaa) Etelä-Suomen aluehallintoviraston kunnista. Kahdeksan prosenttia kunnista (5 kuntaa) on sellaisia, joista lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä puuttuu.</p> <p>Kaikki ikäryhmät kattava ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä löytyy 84 %:ssa (52 kuntaa) toimialueen kunnista joko kunnallisena tai seudullisena. Viidessä prosentissa kunnista (3 kuntaa) toimii monialainen työryhmä, jonka toiminta kattaa vain osan ikäryhmistä. 11 %:ssa kunnista (7 kuntaa) ei toimi ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevaa monialaista työryhmää.</p> <p>94 % kunnista (58 kuntaa) ilmoittaa kuluneen valtuustokauden aikana laatineensa tai päivittäneensä joko kunnallisen tai seudullisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tai vastaavan, ehkäisevän päihdetyön sisältävän hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tai jonkin muun toimintasuunnitelman, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty ja joka kattaa toiminnassaan</p>	

kaikki ikäryhmät. Kuudessa prosentissa kunnista (4 kuntaa) on valmisteilla kunnallinen tai seudullinen toiminta-suunnitelma tai se kattaa vain osan ikäryhmistä.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteissa on tapahtunut lievää myönteistä kehitystä vuoden 2020 kyselyn tilanteeseen verrattuna. Kuitenkin niiden kuntien osuus, joista löytyy päivitetty ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma, on laskenut 3 prosenttiyksikköä (2 kuntaa) vuoden 2020 kyselyn tilanteesta.

Vuonna 2023 vahvimmat ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ovat tarkasteluajankohtana Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueiden kunnissa sekä Helsingissä.

Asiasanat

Ehkäisevä päihdetyö, ehkäisevän päihdetyön suositukset

ISSN (painettu) xxxx-xxxx	ISBN (painettu) xxxx-xxxx	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-7481-03-5
Kokonaissivumäärä 66	Kieli -...	Hinta -...	
Julkaisija Etelä-Suomen aluehallintovirasto...	Paino -...		

INFORMATIONSSIDA

Regionförvaltningsverkens publikationer 177/2023

Författare Överinspektör Heli Heimala Regionförvaltningsverket i Södra Finland Kati Mansikkala Högskolepraktikant (YTK) Utvecklingschef Jaana Markkula Institutet för hälsa och välfärd	Utgivningsdatum 3.10.2023 Uppdragsgivare - Datum för tillsättandet av organet -
Publikationens namn Förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna inom Regionförvaltningsverket i Södra Finlands verksamhetsområde 2023	
Sammanfattning <p>THL och regionförvaltningsverken har kartlagt läget och strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet inom kommunerna genom en enkät som skickades till kontaktpersoner eller verksamhetsansvariga för det förebyggande rusmedelsarbetet våren 2023. Precis som tidigare år var strukturerna för det förebyggande rusmedelsarbetet, det vill säga om kommunerna har utsett ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet, om en sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet är verksam i kommunen eller regionen, om en kontaktperson som utsetts för det förebyggande rusmedelsarbetet samordnar det förebyggande rusmedelsarbetet samt hur det förebyggande rusmedelsarbetet har inkluderats i planeringen av kommunernas verksamhet av särskilt intresse.</p> <p>De resultat som presenteras i denna rapport beskriver strukturerna för dessa fyra indikatorer i kommunerna (n=62) inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland i april–juni 2023. Utifrån resultaten och med stöd av nationella rekommendationer framförs i rapporten förslag på hur kommunerna kan genomföra och stärka det förebyggande rusmedelsarbetet.</p> <p>Av kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland har 89 procent (55 kommuner) utsett en kontaktperson för det kommunala eller regionala förebyggande rusmedelsarbetet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns dessutom en kontaktperson som inte är officiellt utsedd. Sex procent av kommunerna (4 kommuner) har ingen kontaktperson för det förebyggande rusmedelsarbetet.</p> <p>Ett organ med ansvar för förebyggande rusmedelsarbete enligt lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet har utsetts, eller organet har befullmäktigat en sektorsövergripande kommunal eller regional arbetsgrupp att i praktiken genomföra det förebyggande rusmedelsarbetet, i 90 procent av kommunerna (56 kommuner) i Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Åtta procent av kommunerna (5 kommuner) saknar ett lagstadgat organ som ansvarar för det förebyggande rusmedelsarbetet eller en arbetsgrupp som organet bemyndigat.</p> <p>En sektorsövergripande arbetsgrupp, antingen kommunal eller regional, som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet som omfattar alla åldersgrupper finns i 84 procent (52 kommuner) av kommunerna inom verksamhetsområdet. I fem procent av kommunerna (3 kommuner) finns en sektorsövergripande arbetsgrupp vars verksamhet endast omfattar en del</p>	

Åldersgrupper. I 11 procent av kommunerna (7 kommuner) finns ingen sektorsövergripande arbetsgrupp som verkställer det förebyggande rusmedelsarbetet.

Under den gångna mandatperioden uppger 94 procent av kommunerna (58 kommuner) att de utarbetat eller uppdaterat antingen en plan för det kommunala eller regionala förebyggande rusmedelsarbetet eller en motsvarande välfärdsberättelse och -plan eller någon annan verksamhetsplan som innefattar förebyggande rusmedelsarbete och verksamhet som omfattar alla åldersgrupper. I sex procent av kommunerna (4 kommuner) bereds en kommunal eller regional verksamhetsplan eller så omfattar den endast en del åldersgrupper.

Strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete har utvecklats lindrigt i en positiv riktning jämfört med läget för enkäten 2020 i kommunerna inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland. Andelen kommuner som har en uppdaterad verksamhetsplan för förebyggande rusmedelsarbete har dock minskat med 3 procentenheter (2 kommuner) jämfört med läget för enkäten 2020. År 2023 finns de starkaste strukturerna för förebyggande rusmedelsarbete i kommunerna i Kymmenedalens och Päijänne-Tavastlands välfärdsområden samt i Helsingfors inom verksamhetsområdet för Regionförvaltningsverket i Södra Finland.

Ämnesord

Förebyggande rusmedelsarbete, rekommendationer för förebyggande rusmedelsarbete

ISSN (tryckt) xxxx-xxxx	ISBN (tryckt) xxxx-xxxx	ISSN (webbpublikation) 2343-3132	ISBN (webbpublikation) 978-952-7481-03-5
Sidantal 66	Spåk -	Pris -	
Utgivare Regionförvaltningsverket i Södra Finland	Tryckeri -		

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset	8
3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet	11
4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa	14
4.1 Etelä-Karjala	15
4.2 Kanta-Häme	19
4.3 Kymenlaakso	24
4.4 Päijät-Häme	27
4.5 Itä-Uusimaa	32
4.6 Keski-Uusimaa	35
4.7 Länsi-Uusimaa	39
4.8 Vantaa ja Kerava	43
4.9. Helsinki	45
5 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista	47
6 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön	51
7 Lopuksi	55
Lähteet	58
Liitteet	62
Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)	62

1 Johdanto

Kysely toteutettiin kunnille vuoden 2023 keväällä, jolloin monet kunnat olivat järjestäneet niin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kuin ehkäisevän päihdetyönkin uudelleen, koska sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisvastuu oli siirtynyt juuri hyvinvointialueille. Lain mukaan jatkossa niin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuin ehkäisevä päihdetyö kuuluvat kuntien lisäksi myös hyvinvointialueiden tehtäviin (sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Kyselyn toteutusajankohtana hyvinvointialueet olivat toimineet vasta muutaman kuukauden. Kyselyssä ei kartoitettu hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön rakenteita (hyvinvointialuetasoista koordinaatiota, suunnitelmia tai työryhmiä).

Ehkäisevän päihdetyön tilaa kunnissa on kartoitettu kyselyin aiemmin vuosina 2001, 2011, 2013, 2016 ja 2020 (Warpenius 2002; Strand 2011; Markkula ym. 2014; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Warpenius & Markkula 2020a; Warpenius & Markkula 2020b). Lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten lisäksi ehkäisevää päihdetyötä koskevat kansalliset linjaukset ovat edellisen vuoden 2020 selvityksen jälkeen päivittyneet. Osana vuonna 2021 julkaistua ensimmäistä kansallista päihde- ja riippuvuusstrategiaa (Kotovirta ym. 2021) tehtiin Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarviointi sekä päivitys (Markkula ym. 2021). Strategian yhdeksi tavoitteeksi asetettiin ehkäisevän päihdetyön koordinoiminen, laadun sekä vaikuttavuuden arvioinnin vahvistaminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarvioinnissa puolestaan painotettiin, että kuntien on tarpeen päivittää ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä sekä kiinnittää huomiota ehkäisevän päihdetyön laatuun niin rakenteiden kuin eri hallinnonalojen hyviksi todettujen toimien osalta. Päihde- ja riippuvuusstrategian sateenvarjon alla on julkaistu lisäksi Rahapelipoliittinen ohjelma (STM 2022) sekä tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän ehdotukset (Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä 2023), jotka tukevat ehkäisevää työtä.

Edellisessä vuonna 2020 tehdyssä selvityksessä havaittiin, että ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa olivat vahvistuneet Manner-Suomen kunnissa vuodesta 2016, jolloin laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) oli juuri tullut voimaan.

Vuonna 2020 Manner-Suomen kunnista 77 prosenttia oli nimennyt lain mukaisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen tai työryhmän, jolle toimielin oli valtuuttanut tehtävänsä. Kunnista 86 prosentissa toimi kunnallinen tai seudullinen työryhmä, jonka tehtäviin ehkäisevän päihdetyön toimeenpano kuului. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva kunnallinen tai seudullinen yhdyshenkilö toimi 91 prosentissa kunnista. Osuus oli suurempi kuin vuonna 2016 (84 %). Suurimmalla osalla (96 %) kunnista oli jokin suunnitelma, joka sisälsi ehkäisevän päihdetyön. Yleisimmin tämä suunnitelma oli hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Vuonna 2020 noin kahdessa kolmasosassa (69 %) kunnista oli kokonaisarvion perusteella vahvat rakenteet, eli niissä oli kunnossa kaikki tässä arvioissa tarkastellut ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet. Vuonna 2016 vastaava osuus oli 35 prosenttia. Vuoden 2020 kyselyn jälkeen voitiin todeta, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) ja sitä tukeva toimintaohjelma ovat edistäneet merkittävästi päihdetyön rakenteiden kehitystä kunnissa.

1.1 Yhteenveto ehkäisevän päihdetyön rakenteista Etelä-Suomessa vuonna 2020:

Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella vuonna 2020 tehdyn selvityksen mukaan 85 % alueen kunnista eli yhteensä 53 kuntaa oli nimennyt ehkäisevän päihdetyön kunnallisen tai seudullisen yhdyshenkilön. Lisäksi 5 %:ssa alueen kunnista (3 kuntaa) löytyi yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä. Vuonna 2020 yhdyshenkilökattavuus oli 90 % (56 kuntaa) laskettaessa mukaan niin virallisesti nimitetyt yhdyshenkilöt kuin ilman nimitystä toimivat yhdyshenkilön. Aiemman eli vuonna 2016 toteutetun kyselyn yhdyshenkilökattavuus oli 69 % eli tuolloin yhdyshenkilö löytyi nimettynä vain 43 kunnasta. Vuoden 2020 kyselyssä yhdyshenkilökattavuus oli siis noussut 16 prosenttiyksikköä vuodesta 2016 tarkasteltaessa virallisesti nimettyjä yhdyshenkilöitä. (Heimala & Markkula 2020.)

Vuonna 2020 lain mukainen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin oli nimetty tai toimielin oli valtuuttanut ehkäisevän päihdetyön käytännön toteuttamisen jollekin monialaiselle joko kunnalliselle tai seudulliselle työryhmälle 79 %:ssa alueen kunnista (49 kuntaa). Vastaavasti 16 %:ssa alueen kunnista (10 kuntaa) puuttui lain mukainen toimielin vuonna 2020 ja yksi kuntien vastaajista ei tiennyt, onko kunnassa nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin. Vuonna 2016 toteutetussa kyselyssä vain 45 % kunnista (27 kuntaa) ilmoitti, että kunnasta löytyy lain mukainen toimielin ja 42 % toimialueen kunnista (26 kuntaa) ilmoitti lainmukaisen toimielimen puuttuvan. 11 % kuntien vastaajista (7 kuntaa) ei vuonna 2016 tiennyt, toimiiko kunnassa lainmukainen toimielin. Vuodesta 2016 niiden kuntien osuus, joista lainmukainen toimielin löytyy, oli vuoteen 2020 kasvanut yhteensä 34 prosenttiyksikköä. (Heimala & Markkula 2020.)

Vuonna 2020 84 %:ssa kunnista (52 kuntaa) löytyi ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, jonka toiminta kattaa kaikki ikäryhmät. Kuudessa prosentissa toimialueen kunnista (4 kuntaa) toimi lisäksi johonkin rajattuun teemaan tai ikäryhmään, useimmiten lapsiin ja nuoriin, keskittynyt monialainen työryhmä. Niiden kuntien osuus, joista löytyy kaikki ikäryhmät kattava ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä kasvoi 19 prosenttiyksikköä vuodesta 2016, jolloin monialainen työryhmä löytyi 65 %:ssa alueen kunnista (40 kuntaa). (Heimala & Markkula 2020.)

Vuoden 2020 selvityksen mukaan ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty löytyi 97 %:ssa alueen kunnista (60 kuntaa). Vuonna 2016 vastaava suunnitelma löytyi 84 %:ssa alueen kunnista (45 kuntaa). (Heimala & Markkula 2020.)

Kuten koko Suomessa, myös Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa ehkäisevän päihdetyön rakenteet olivat vuoden 2020 selvityksen perusteella kehittyneet myönteisesti ja vahvistuneet merkittävästi vuodesta 2016, jolloin laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) oli juuri tullut voimaan. Vuonna 2020 vahvat ehkäisevän päihdetyön rakenteet löytyivät 76 %:ssa Etelä-Suomen aluehallintoviraston kunnista – eli niistä löytyivät vastaava toimielin, toimeenpaneva työryhmä, yhdyshenkilö ja toimintasuunnitelma (Warpenius & Markkula 2020). (Heimala & Markkula 2020.) Mielenkiintoista olikin nyt nähdä, miten tilanne on lähtenyt vuoden 2023 alussa toteutetun sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kehittymään.

Tämän raportin luvussa 2 on avattu ehkäisevän päihdetyön rakenteita tukevat lait ja suositukset. Luku 3 puolestaan kuvaa miten käytännössä kunnille tehty kysely toteutettiin sekä tulokset analysoitiin ja raportoitii tässä raportissa. Lukuun 4 on koottu arvio hyvinvointialueittain eri kuntien rakenteiden tilanteesta sekä muutoksesta vuoteen 2020 verrattuna. Luvussa 5 on suosituksia ehkäisevään päihdetyöhön ja luku 6 kokoaa keskeisimpiä ajankohtaisia haasteita, jotka raamittavat kunnissa tehtävää työtä.

2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset

Vaikka ehkäisevää päihdetyötä voidaan järjestää ja koordinoida kunnissa monin eri tavoin kuntien itsehallinnon hengessä, on seuraavat perusrakenteet tunnistettu aiemmissa selvityksissä sellaisiksi, joilla voidaan edesauttaa työn suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä:

- 1) ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin tai vastaava,
- 2) ehkäisevän päihdetyön toimeenpanosta vastaava monialainen työryhmä,
- 3) ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta vastaava taho, kuten yhdyshenkilö tai koordinaattori,
- 4) ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma, kuten hyvinvointikertomus- ja suunnitelma (ks. myös Markkula ym. 2022; Warpenius & Markkula 2020a; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Markkula ym. 2014, Soikkeli & Warsell 2013).

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellyttävät nimeämään kunnissa ehkäisevän päihdetyön toimieliimen sekä viemään ehkäisevän päihdetyön osaksi kunnan toiminnan suunnittelua. Nämä yhdessä työtä koordinoivan henkilön ja työtä suunnittelevan ja käytännössä toimeenpanevan monialaisen työryhmän kanssa muodostavat perustan tehokkaalle päihteiden käytön, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä haitallisen rahapeelaamisen vähentämiselle ja haittojen ehkäisylle.

Kunta voi itsehallintonsa puitteissa päättää minkä kuntalain (410/2015, 30 §) mukaisen **toimielimen** (esim. valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta,

toimikunta ja jaosto) tehtäväksi se antaa ehkäisevän päihdetyön. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevassa laissa on lueteltu toimielimen vastuulle kuuluvat tehtävät (ks. liite 1). Vuoden 2023 alusta vastaavat tehtävät ovat kuuluneet kunnan lisäksi myös hyvinvointialueelle.

Käytännössä kunnan toimielin ei välttämättä hoida itse ehkäisevän päihdetyön tehtäviä, vaan se johtaa, seuraa ja arvioi niiden toteutumista. Se on keskeisessä asemassa sen varmistamisessa, että ehkäisevän päihdetyön tavoitteista ja toimista sekä yhdyspintatyöstä sovitaan osana vuosittaisia kunnan ja hyvinvointialueen neuvotteluja. Vuonna 2020 sosiaali- ja terveyslautakunta toimi monessa kunnassa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä, vaikkakin sote-uudistusta ennakoiden enenevässä määrin tehtäviä oli siirretty hyvinvointilautakunnille tai vastaaville. Yleensä toimielin antaa vastuun käytännön toimeenpanosta jollekin toiselle kunnan monialaiselle ryhmälle, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tai ehkäisevän päihdetyön työryhmälle (ks. myös Markkula ym. 2022).

Monialainen toimeenpaneva työryhmä on parhaimmillaan se, joka puhalttaa kunnan yhdessä tehtävän ehkäisevän päihdetyön eloon. Se varmistaa, että kunnan eri hallinnonalojen, hyvinvointialueen, poliisin, alkoholihallinnon, tupakkavalon ja järjestöjen ja seurakuntien ehkäisevää päihdetyötä koskevat toimet kootaan yhteen suunnitelluksi toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Yhteisesti jaettuun ymmärrykseen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelioloista perustuvat tavoitteet sekä niitä tukevat toimet vievät kokonaisuutta eteenpäin. Tavoitteiden sekä niitä tukevien toimien toteutumista seurataan ja raportoidaan. Parhaimmillaan monialainen työryhmä edesauttaa ehkäisevässä päihdetyössä onnistumista tuoden yhteen eri toimijat sekä niiden taidot, asiantuntemuksen ja henkilökohtaiset ja ammatilliset verkostot yhteisen päämäärän edistämiseksi (EMCDDA 2019). Onnistunutta työtä edistää työn selkeä johtaminen, säännöllinen kokoontuminen ja tehdyn työn tavoitteiden yhteinen seuranta ja arviointi (mt.).

Monialaisia ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevia työryhmiä voivat olla esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä tai ehkäisevän päihdetyön ryhmä. Kunnat ovat voineet myös yhdistää voimansa ja koota monialaisen ehkäisevää päihdetyötä laajasti edistävän työryhmän seututasolle. On hyvä keskustella työryhmätyöskentelystä yhdessä hyvinvointialueen kanssa, ja sovittaa kunnan työtä yhteen myös hyvinvointialueen kanssa sopien työnjaoista eri työryhmien kesken esimerkiksi yhteisellä vuosikellolla, ja näin saada mahdollisimman paljon synergiaa eri tasoilla tehtävästä työstä. (Ks. myös Markkula ym. 2022.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevassa laissa veloitetaan kuntia nimittämään **vastuutahon** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Käytännössä vastuutaho voi olla järjestetty monin tavoin. Ehkäisevän päihdetyön osalta on todettu, että vastuutahon nimittäminen kunnan keskushallintoon sekä koordinaatiosta käytännössä vastaavan tahon, kuten yhdyshenkilön tai koordinaattorin nimittäminen tukevat ehkäisevän päihdetyön koordinaatiota (ks. esim. Warpenius 2002; Markkula ym. 2022). Vastuutaho vie ehkäisevän päihdetyön osaksi

poliittista päätöksentekoa sekä talouden ja toiminnan suunnittelua sekä varmistaa, että lakisääteinen toimielin on kunnassa asetettu ja huolehtii tehtävistään.

Kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **yhdyshenkilö tai koordinaattori** on aihealueen asiantuntija, siitä viestijä, verkostotyön käynnistäjä ja koordinaattori sekä yhdessä sovittujen toimien edistäjä, seuraaja ja arvioija. Edellä mainittuja tehtäviä on kuvattu tarkemmin esimerkein *Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille* -julkaisussa (Markkula ym. 2022). Yhdyshenkilöä nimitettäessä kannattaa pohtia mitkä ovat kunnan tarpeet sekä mihin yhdyshenkilön kunnassa on tarpeen panostaa, että työllä olisi eniten vaikuttavuutta ja että hänen työnsä parhaiten edistäisi lakisääteisten tehtävien toteuttamista kunnassa. Pienissä kunnissa yhdyshenkilö tai koordinaattori voi olla useamman kunnan yhteinen tai yhdistetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiosta vastaavan tehtäviin. Tehtävänkuvaa ja käytettävissä olevaa työaika on tärkeää peilata yhteen, jotta tehtävässä on käytännössä mahdollista onnistua. Kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori toimii tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen vastaavissa tehtävissä toimivan kanssa varmistaen sujuvan tiedonkulun ja toimien yhteensovittamisen arjessa.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan ehkäisevä päihdetyö kuuluu osaksi kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa **suunnittelua ja raportointia**. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain (612/2021, 6 §) mukaan kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä tulee seurata, ja niistä sekä toteutetuista toimenpiteistä tulee raportoida vuosittain kunnan valtuustolle. Lisäksi valtuustolle tulee laatia näistä tiedoista kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelma sekä toimitettava se tiedoksi myös hyvinvointialueelle. Kunnan on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.

Osana tätä kokonaisuutta ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteesta raportoidaan väestöryhmittäin ja alueittain valtuustolle vuosittain. Lisäksi edellä mainitut asiat sisällytetään hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnassa valitut keskeiset päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta kuvaavat mittarit ja tavoitteet, toimet ja varatut resurssit sekä vastuunjako kuvataan hyvinvointikertomuksessa (THL 2016a; Markkula ym. 2022).

Valtuustokausittaisen hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyön tueksi voidaan kuntaan tai seudulle koostaa erillinen pidemmän tähtäimen ehkäisevää päihdetyötä koskeva suunnitelma, joka kokoaa yhteen tehtävän työn tavoitteineen ja toimineen. Idea on, että tästä pidemmän aikavälin suunnitelmasta nostetaan kullekin valtuustokaudelle priorisoidut tavoitteet ja toimet hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Samoin keskeisissä ikäkausittaisissa (esim. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyvän väestön tukemiseksi) tai muissa suunnitelmissa (esim. turvallisuussuunnitelma), joissa on selvä yhteys päihde-, tupakka- ja rahapeli-ilmiöihin, on hyvä nostaa niihin sopivia sisältöjä mahdollisesta erillisestä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmasta. Tärkeää on varmistaa,

että eri suunnitelmien tavoitteet ovat yhteneväiset sekä keskustelevat myös hyvinvointialueen toiminnansuunnittelun kanssa. (Markkula ym. 2022.)

Käynnissä oleva muutostilanne hyvinvointialueiden käynnistäessä työtään korostaa entisestään kuntien toimivien rakenteiden merkitystä. Toimivat rakenteet voivat sujuvoittaa yhteistyön käynnistymistä ja varmistaa eri toimijoiden työn yhteensovittamista sekä ennen kaikkea varmistaa kunnassa tehdyn työn jatkuvuutta. Rakenteilla voidaan myös varmistaa tehdyn työn laatua kokoamalla eri toimijoiden voimavarat yhteen ja suunnata toimia vaikuttaviin menetelmiin systemaattista seurantaa ja arviointia unohtamatta.

On muistettava, että yksistään vain rakenteilla ei taata laadukasta ehkäisevää päihdetyötä. Tarvitaan rakenteiden laadukasta toteuttamista sekä motivoituneita ja innostuneita toimijoita kunnan eri hallinnonaloilta, hyvinvointialueilta, järjestöistä, seurakunnista sekä eri viranomaistoimijoiden joukosta, kuten alkoholilupahallinnosta, tupakkavalvonnasta ja poliisista, jotka kukin osana toimenkuvaansa toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä sekä päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ehkäisevää ja vähentävää työtä.

3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet

THL ja aluehallintovirastot kartoittivat huhti-toukokuussa Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyllä ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnissa. Kyselyssä huomioitiin seudullisten, eli muutamien kuntien tai kuntaryppäiden yhteistyössä, muodostamien rakenteiden mahdollisuus. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettu hyvinvointialueen koordinoimia rakenteita, eli esimerkiksi hyvinvointialueita soista koordinaattoria, suunnitelmia tai työryhmiä.

Kysely toteutettiin lähettämällä kaikkiin Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin pyyntö välittää kysely vastattavaksi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaaville yhdyshenkilöille tai koordinaattoreille. Tiedonkeruu toteutettiin webropol-kyselynä. (Ks. lisää kyselystä THL:n verkkosivuilta: www.thl.fi/ehkaisevapaihdedetyo > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely).

Kyselyllä selvitettiin muun muassa kuntien ehkäisevän päihdetyön:

- yhdyshenkilön olemassaoloa, resursseja ja tehtäviä,
- johtamista ja yhteistyötä,
- suunnittelua ja seurantaa,
- sisältöjä ja painotuksia,
- vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto lähetti toimialueensa kuntiin kaksi muistutusta kyselyyn vastaamisesta. Kyselyn sulkeutumisen jälkeen Etelä-Suomen

aluehallintoviraston toimialueen kuntien vastausprosentti oli 89 % (n=55). Kolme lisäaikaa pyytäneitä kuntaa vastasi kyselyyn myönnetyn lisäajan puitteissa. Näiden lisäksi kyselyyn vastaamatta olevien neljän kunnan johtoon lähetettiin sähköpostia ja tarvittaessa soitettiin muistutuksena kyselyyn vastaamisesta. Osa vastauksista saatiin kesäkuussa. Lopulta kaikista Etelä-Suomen aluehallintoviraston kunnista saatiin vastaus kyselyyn ja vuonna 2023 vastausprosentti oli 100 % (n=62).

Analysoinnin jälkeen tulokset lähetettiin vielä tarkastettavaksi kuntiin. Lisäksi niihin kuntiin, jotka eivät annettuun päivämäärään mennessä olleet vastanneet tarkistuskierron kysymyksiin tai kuitanneet vastauksiaan oikeiksi, lähetettiin muistutus sähköpostitse ja tarvittaessa soitettiin. Lopulta Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella tarkistuskierron vastaukset saatiin kaikkiaan 95 prosentista kunta (59 kuntaa). Tarkistuskierron jälkeen 41 kunnan vastauksia korjattiin saatujen tietojen mukaisesti. Valtakunnalliset tulokset kyselystä raportoidaan alkusyksystä 2023 ilmestyvässä THL:n Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisussa.

Tarkistuskierron yhteydessä ilmeni, että osa kunnista oli kyselyyn vastatesaan raportoinut seudullisina rakenteina sellaisia rakenteita, jotka toimivat hyvinvointialuetasolla tai ovat hyvinvointialueen koordinoimia. Seudullisia rakenteita ilmoittaneiden kuntien osalta tarkennettiin vielä erikseen, viitataan vastauksissa seudullisiin eli joidenkin kuntien (kuntaryppäiden) välisiin yhteistyörakenteisiin vai hyvinvointialueitasoihin rakenteisiin. Näiden tarkennusten perusteella kuntien ilmoittamat hyvinvointialueitasoiset rakenteet korjattiin ja jätettiin raportointimatta lopullisessa selvityksessä, sillä kyselyssä kartoitettiin kuntien omia ja seudullisia ehkäisevän päihdetyön rakenteita – ei hyvinvointialueitasoisia. Kaksi kuntaa ei vastannut tarkistuskierron kysymyksiin ja näiden kuntien kohdalla tulkitsimme ilmoitetut seudulliset rakenteet hyvinvointialueitasoisiksi ja siten jätimme kyseiset rakenteet tämän selvityksen ulkopuolelle. Tulkintamme perustuu muista hyvinvointialueen kunnista saamiimme seudullisia rakenteita koskeviin tietoihin.

Tässä raportissa kuvataan Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien osalta ehkäisevän päihdetyön keskeisimpien rakenteiden tilanne, eli löytyykö kunnista:

- a) nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö,
- b1) nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä,
- b2) ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä,
- c) ajantasainen toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy.

Kyselyn vastauksiin pohjautuvan arvioinnin tulokset on esitetty hyvinvointialueittain, niin että luvun 4 taulukoissa on annettu kullekin kunnalle arvio sen mukaan, onko kunnassa kyseistä rakennetta. Arvioinnin tulokset on esitetty luvun 4

taulukoissa koodein (+, +/-, -, ? ja x) sekä sanallisesti ("Kyllä", "Lähes", "Ei", "Ei osaa sanoa", "Ei vastausta"). Luvun 4 taulukoissa on lisäksi käytetty tarpeen mukaan taustaväriä, jotta kunnat voivat helposti tunnistaa mahdolliset kehittämisskohteet: sinisellä värillä on merkitty "Lähes" -arvio, punaisella värillä "Ei" -arvio ja harmaalla on merkitty kunnat, joista ei saatu vastausta. Lisäksi on koostettu hyvinvointialueittain kuviot, joissa vuoden 2023 tilannetta verrataan edellisen kyselyn tuloksiin vuodelta 2020. Prosenttiluvut kuvioissa eivät välttämättä summaudu 100 prosenttiin pyöristysten vuoksi. Kuvioissa on korostettu vertailutietoa kuvaavaa palkkia (vuosi 2020 / koko maa) raidoituksella

Arvioinnin kriteerit on kuvattu tarkemmin rakenteittain (a–c) alla olevassa taulukossa 1. **Taulukko 1.** Arviointiasetelma

Arvio	Kriteerit
+ Kyllä	<p>a. Kunnassa on nimetty kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö</p> <p>b1. Kunnassa on nimetty vastaava toimielin TAI kunnassa tai seudulla toimii toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä</p> <p>c. Kunnassa on ajantasainen kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma, jossa ehkäisevä päihdetyö on huomioitu</p>
+/- Lähes	<p>a. Kunnassa toimii kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö, muttei nimettynä</p> <p>b1. -</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa vain osan ikäryhmistä</p> <p>c. Kunnassa on valmisteilla kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma tai se kattaa vain osan ikäryhmistä</p>
— Ei	<p>a. Kunnassa ei ole nimetty, eikä toimi kunnallista / seudullista yhdyshenkilöä</p> <p>b1. Kunnassa ei ole nimetty vastaavaa toimielintä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla ei toimi toimeenpanevaa monialaista työryhmää</p> <p>c. Kunnassa ei ole kunnallista tai seudullista toimintasuunnitelmaa</p>
? Ei osaa sanoa	<p>a. -</p> <p>b1. Ei osaa sanoa</p> <p>b2. Ei osaa sanoa</p> <p>c. Ei osaa sanoa</p>
X Ei vastausta	<p>a. -</p> <p>b1. Ei vastausta</p> <p>b2. Ei vastausta</p> <p>c. Ei vastausta</p>

4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa

Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä vastaavat kahdeksan hyvinvointialuetta, HUS-yhtymä sekä Helsinki. Asukkaita Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on noin 2,4 miljoonaa (SVT). Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen hyvinvointialueet ovat

- Kanta-Hämeen hyvinvointialue,
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue,
- Kymenlaakson hyvinvointialue,
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue,
- Itä-Uudenmaan hyvinvointialue,
- Keski-Uudenmaan hyvinvointialue,
- Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ja
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialue.

Seuraavissa hyvinvointialueittaisissa alaluvuissa on ensin kuvattu tiiviisti niiden päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta koko maahan verrattuna THL:n Sotkanetistä löytyviä hyvinvointialuekohtaisia indikaattoreita hyödyntäen. Lisäksi kuvataan eräiden palveluiden tilaa, jotka voivat myös tehdä näkyväksi ehkäisevän päihdetyön tarvetta kunnassa. Pääpaino alaluvuissa on Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyn tulosten esittämisessä ehkäisevää päihdetyötä tukevien rakenteiden osalta. Arvioinnin tulokset on esitetty kunnittain taulukoissa, jotta kuntien ja hyvinvointialueiden olisi mahdollisimman helppo tunnistaa omat kehittämiskohteensa sekä ennen kaikkea löytää hyviä esimerkkejä ehkäisevän päihdetyön rakenteista muista alueen kunnista. Lopuksi yhteenveto-luvussa on vielä vertailtu aluehallintoviraston toimialueen hyvinvointialueiden tilannetta toisiinsa sekä aluehallintoviraston alueeseen sekä koko maahan.

4.1 Etelä-Karjala

Etelä-Karjalan hyvinvointialueella on yhdeksän kuntaa: Imatra, Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Hyvinvointialueen kunnissa oli vuonna 2022 yhteensä noin 125 000 asukasta (SVT).

Vuonna 2022 työttömyysaste oli hyvinvointialueella hieman koko maan keskiarvoa korkeampi. Työttömistä neljännes on pitkäaikaistyöttömiä, kun vastaava osuus koko maassa on 38 %. Työikäisistä 16 % kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta ja 13 % kertoo käyttäneensä terveystalveta ja mielenterveysongelmien vuoksi. Vaikka osuudet ovat nousseet, ne ovat yhä alle maan keskiarvon. Myös työikäisten alkoholin liikakäyttö (AUDIT-C) on yleistynyt ja on koko maan korkeimmalla tasolla: 36 % 20–64-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Alkoholia liikaa käyttävien yli 65-vuotiaiden osuus (30 %) on noussut, mutta se on hyvinvointialueella hieman alle koko maan keskiarvon. 65 vuotta täyttäneistä vajaa kolmannes (29 %) pelaa rahapelejä viikoittain. Neljännes (26 %) 65 vuotta täyttäneistä ei koe saaneensa riittävästi lääkärin vastaanottopalveluita, vaikka olisi niitä tarvinnut. (Sotkanet.)

Mielialaan liittyviä ongelmia kokeneiden 4. ja 5. luokan oppilaiden osuus (22 %) vuonna 2021 on maan keskitasoa. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisten oppilaiden kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on yleistynyt ja heistä 20 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Myös humalajuominen on hieman yleistynyt ja 8. ja 9. luokan oppilaista 9 % kertoo olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Vastaavan ikäisistä yhä useampi (10 %) käyttää jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta päivittäin. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan 38 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut koulukuraattorilta tukea ja apua hyvinvointiin, vaikka olisi tarvinnut. Osuus on kaksinkertaistunut vuodesta 2019 ja on korkeampi kuin maassa keskimäärin. Tuoreimmasta kouluterveyskyselystä (2023) käy ilmi, että laittomia huumeita kokeilleiden lukion (8 %) ja ammatillisen oppilaitoksen (11 %) 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuudet ovat laskeneet ja ne ovat alle maan keskiarvon. (Sotkanet.)

Taulukko 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Etelä-Karjalan hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Imatra	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kaupunginhallituksen nimeämä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Lappeenranta	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Lasten ja nuorten lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi valmis-teilla kunnan oppilashuolto-suunnitelma</i>
Lemi	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallituksen nimeämä HYTE-työryhmä</i>	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Luumäki	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	- Ei	+/- Lähes <i>Lasten ja nuorten hyvinvointityöryhmä Lyhty (lapset, nuoret ja työikäiset)</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Parikkala	+ Kyllä	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-ryhmä ja seudullinen EHYT</i>	+/- Lähes <i>Valmisteilla kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

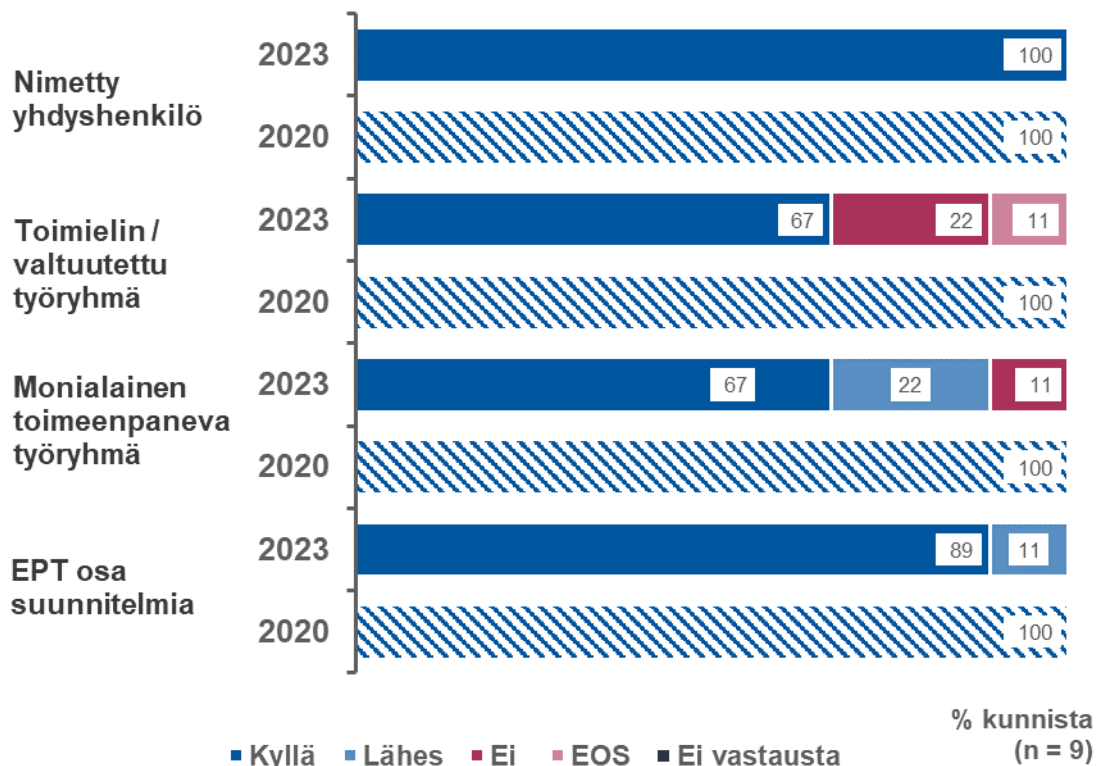
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Rautjärvi	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Hyvinvointilautakunta	+ Kyllä Kunnan hyvinvointitiimi sekä seudullinen lasten ja nuorten monialainen työryhmä yhdessä Ruokolahden ja Parikkalan kanssa (myös Pakka-kysyntätyöryhmä kunnassa)	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Ruokolahti	+ Kyllä Kunnallinen	? EOS	+ Kyllä Kunnan hyvinvointitiimi ja seudullinen monialainen työryhmä yhdessä Parikkalan ja Rautjärven kanssa	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Savitaipale	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Sivistyslautakunta	+ / - Lähes Lasten- ja nuorten monialainen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Taipalsaari	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Sivistyslautakunta	+ Kyllä Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ja valmis-teilla kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Yhteensä	Kyllä: 9 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 2 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 2 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 8 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty kaikkiin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kuntiin. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava lakisääteinen toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä toimii kuudessa (67 %) hyvinvointialueen kunnista. Kahdesta kunnasta (22 %) ei löydy ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielintä tai sen valtuuttamaa työryhmää ja lisäksi yhdessä kunnassa ei ollut vastaushetkellä tietoa, löytyykö kunnasta kyseistä toimielintä tai sen valtuuttamaa työryhmää.

Monialainen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä, joka kattaa toiminnassaan kaikki ikäryhmät löytyy kuudesta (67 %) Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kunnasta. Kolme näistä kunnista on ilmoittanut kunnallisten rakenteiden lisäksi kuuluvansa seudulliseen monialaiseen työryhmään. Kahdessa kunnassa (22 %) monialaisen työryhmän toiminta kattaa toiminnassaan vain lapset ja nuoret. Lisäksi yhdessä hyvinvointialueen kunnassa ei vastaushetkellä toiminut monialaista ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevaa työryhmää.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty löytyy kahdeksasta Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kunnasta (89 %). Yhdessä kunnassa ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma on valmisteilla.

Kuvio 1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 9).

4.2 Kanta-Häme

Kanta-Hämeen hyvinvointialue koostuu yhdestätoista kunnasta, jotka ovat Forssa, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Hämeenlinna, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Riihimäki, Tammela ja Ypäjä. Hyvinvointialueen kuntien väkiluku oli vuonna 2022 noin 170 000 asukasta (SVT).

Vuoden 2022 työttömyysaste on hieman alle koko maan keskiarvon, mutta pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä (41 %) on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Työikäisten psyykinen kuormittuneisuus on viime vuosina lisääntynyt alueen kunnissa voimakkaasti ja se on yleisintä koko maassa: lähes neljännes (24 %) 20–64-vuotiaista kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta. Myös terveystalveta mielenveysongelmien vuoksi käyttäneiden osuus (16 %) on noussut merkittävästi ja vastaa maan keskiarvoa. Myös työikäisten alkoholin liikkäyttö (Audit-C) on maan keskitasoa: 30 % 20–64-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Ikäihmisten alkoholin liikkäyttö on hyvinvointialueella hieman yleisempää kuin koko maassa: 34 % yli 65-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. 65 vuotta täyttäneistä 31 % pelaa rahapelejä vähintään kerran viikossa. Lisäksi 18 % yli 65-vuotiaista kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita, vaikka olisi niitä tarvinnut. (Sotkanet.)

4. ja 5. luokan oppilaista 23 % on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia vuonna 2021. Yläasteikäisten ahdistuneisuus on hieman lisääntynyt vuodesta 2021 ja vuonna 2023 viidennes (22 %) 8. ja 9. luokan oppilaista kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisistä nuorista 9 % kertoo olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ja 13 % käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä käy ilmi, että 39 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut. Tilanne on heikentynyt merkittävästi ja osuus on maan keskiarvoa korkeampi. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista yhä harvempi (7 %) on kokeillut laittomia huumeita. Sen sijaan ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden huumeikokeilut ovat yleistyneet ja huumeita kokeilleiden osuus (19 %) on vuonna 2023 korkeampi kuin maassa keskimäärin. (Sotkanet.)

Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Kanta-Hämeen hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Forssa	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Työllisyys- ja elinvoimalautakunta</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama kunnan MIEPÄ-ryhmä sekä seudun kuntien EPT-yhdyshenkilöiden yhteistyöfoorumi</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Hattula	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön ryhmä sekä seudullinen monialainen ehkäisevän päihdetyön ryhmä, jalkautuvan työn Kike-Pakka ja savuton ja nikotiiniton työryhmä sekä Pakka-tarjontatyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Hausjärvi	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointijaosto</i>	+ Kyllä <i>Hausjärven ehkäisevän päihdetyön verkosto sekä seudullinen ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden verkosto</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Humppila	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-työryhmä sekä Forssan seudun päihdetyön yhdyshenkilöverkosto</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava, seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä Forssan seudun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021–2025. Lisäksi kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valmistella</i>
Hämeenlinna	+ Kyllä <i>Seudullinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-työryhmä sekä seudullinen monialainen EPT:n yhteistyöryhmä, jalkautuvan työn KIKE-PAKKA, Savuton ja nikotiiniton verkosto, Tarjontatyöryhmät - anniskelu ja vähittäismyynti</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Janakkala	+ Kyllä <i>Kunnallinen sekä seudullinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön ryhmä sekä seudullinen monialainen ehkäisevän päihdetyön ryhmä, jalkautuvan työn Kike-Pakka ja savuton ja nikotiiniton työryhmä sekä Pakka-tarjontatyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja sekä kunnan että seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi valmis-teilla kunnan oma EPT:n toimintaohjelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
Jokioinen	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallituksen valtuuttama seutukunnallinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä (eli EPT-verkosto)</i>	+ Kyllä <i>Forssan seudun EPT-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja valmisteilla kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Loppi	+ / - Lähes <i>Kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja vapaa-aikalautakunta</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen päihdetyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi valmisteilla kunnan oma EPT:n suunnitelma</i>
Riihimäki	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointijaosto</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen ehkäisevän päihdetyön verkosto yhdessä Hausjärven ja Lopen kanssa</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä valmisteilla kunnan oma EPT:n suunnitelma</i>
Tammela	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallituksen valtuuttama Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto</i>	+ Kyllä <i>Kunnan laaja hyvinvointityöryhmä sekä Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Ypäjä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-ryhmä sekä Forssan seudun päihdetyön yhdyshenkilöverkosto</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja valmisteilla kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

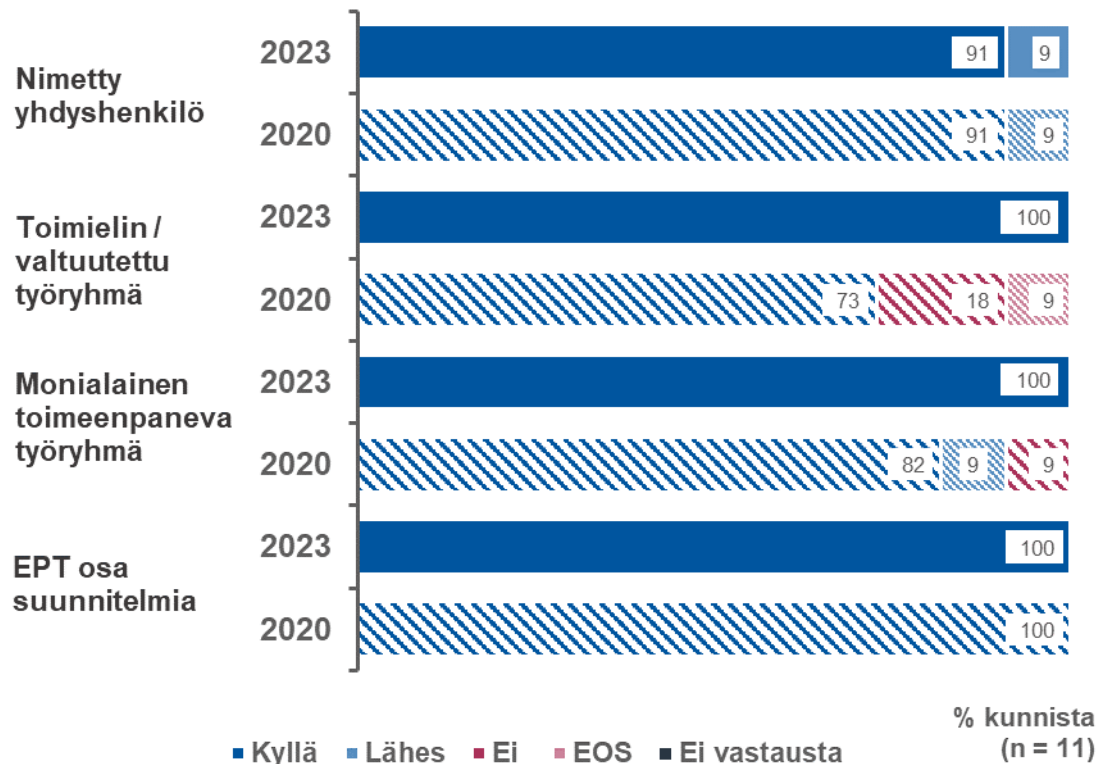
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Yhteensä	Kyllä: 10 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 11 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 11 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 11 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty kymmeneen (91 %) Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kunnista. Lisäksi yhdessä (9 %) kunnassa toimii ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä.

Kaikissa Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa toimii lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä. Myös ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimii kaikissa hyvinvointialueen kunnissa. Lisäksi kaikissa Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa on voimassa ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kuntien vastauksista ilmenee, että kaikki kunnat kuuluvat osaksi jotakin seudullista yhteistyörakennetta. Kunnat ovat raportoineet etenkin seudullisia monialaisia ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevia työryhmiä sekä seudullisia ehkäisevän päihdetyön suunnitelmia. Kahdessa kunnassa toimii seudullinen yhdyshenkilö ja kahdessa muussa kunnassa toimielimen tehtävää hoitaa seudullinen verkosto kunnan toimielimen valtuuttamana.

Kuvio 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 11).

4.3 Kymenlaakso

Kymenlaakson hyvinvointialueeseen kuuluu kuusi kuntaa: Hamina, Kotka, Kouvolaa, Miehikkälä, Pyhtää ja Virolahti. Vuonna 2022 Kymenlaakson hyvinvointialueen kunnissa oli yhteensä noin 159 000 asukasta (SVT).

Vuonna 2022 työttömyysaste oli korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Pitkäaikaistyöttömiä oli noin kolmannes työttömistä eli vähemmän kuin maassa keskimäärin. Työikäisten psyykinen kuormittuneisuus on hyvinvointialueen kunnissa yleistynyt ja se ylittää maan keskiarvon. Yli viidennes (23 %) 20–64-vuotiaista kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta, mutta vain 13 % kertoo käyttäneensä terveystalveta mielenveysongelmien vuoksi vuonna 2022. Työikäisten alkoholin liikakäyttö (AUDIT-C) on yleistynyt hyvinvointialueella ja on toiseksi yleisintä koko maassa: 36 % työikäisistä käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Alkoholia liikaa käyttävien ikäihmisten eli yli 65-vuotiaiden osuus (30 %) on hyvinvointialueella hieman koko maan keskiarvoa (32 %) pienempi. Noin kolmannes (32 %) ikäihmisistä pelaa rahapelejä viikoittain. Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden ikäihmisten osuus on yli maan keskiarvon (25 %): 65 vuotta täyttäneistä 27 % kokee saaneensa riittämättömästi lääkäriin vastaanottopalveluita, vaikka olisi niitä tarvinnut. (Sotkanet.)

Mielialaan liittyviä ongelmia kokeneiden 4. ja 5. luokan oppilaiden osuus (24 %) oli vuonna 2021 korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Vuoden 2023 kouluterveyskyselystä ilmenee yläasteikäisten ahdistuneisuuden olevan yhtä yleistä kuin koko maassa: 8. ja 9. luokan oppilaista 21 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisten humalajuominen on toiseksi yleisintä koko maassa ja heistä 12 % kertoo olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta päivittäin käyttävien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus (15 %) on maan toiseksi korkein. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan neljännes (26 %) lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut koulukuraattorin apua ja tukea hyvinvointiin tarpeestaan huolimatta. Tuoreimman kouluterveyskyselyn mukaan lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden huumekokeilut ovat hieman yli maan keskiarvon: 11 % kertoo kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran. Huumeita kokeilleiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuus (16 %) on laskeutunut hieman alle maan keskitason. (Sotkanet.)

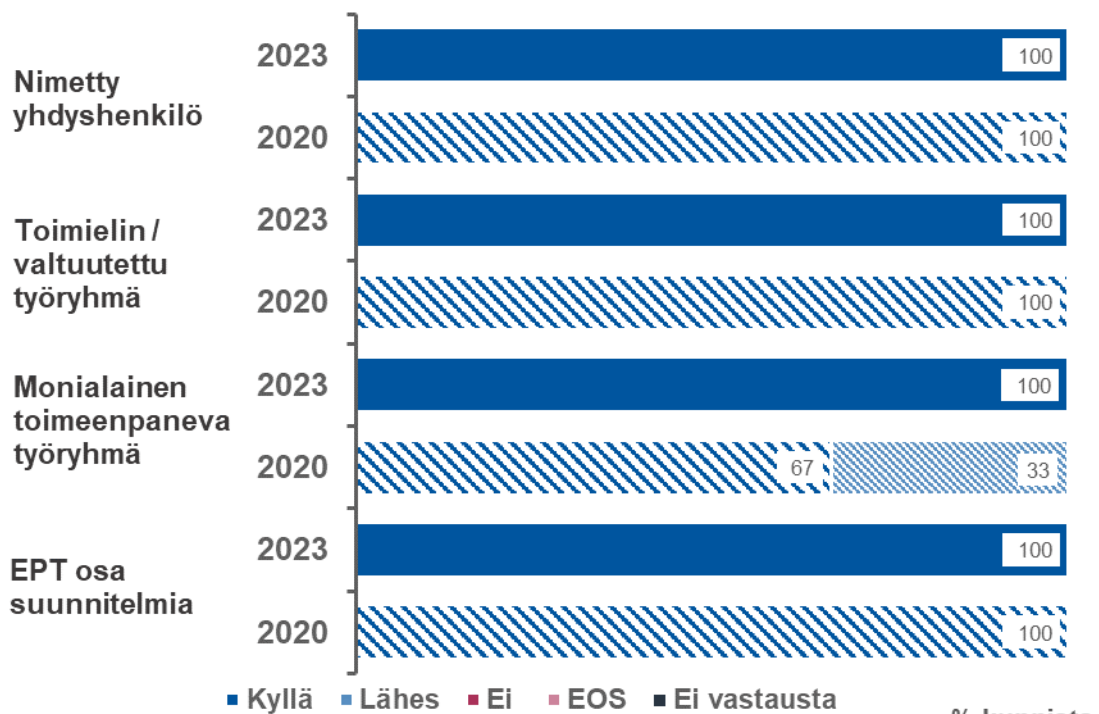
Taulukko 4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Kymenlaakson hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Hamina	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Hyvinvointivaliokunta	+ Kyllä Kunnan hyvinvointityöryhmä ja LAPE-ryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Kotka	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Hyvinvointilautakunta	+ Kyllä Toimielimen valtuuttama kunnan monialainen EPT-työryhmä ja hyvinvointityöryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Kouvola	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kaupunginhallitus</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi kunnan eri ikäryhmien hyvinvointisuunnitelmat</i>
Miehikkälä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Miehikkälän ja Virolahden yhteinen sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan LAPE- ja HYTE-työryhmät sekä seudullinen EPT-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja sekä kunnan että seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Pyhtää	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunnan valtuuttama terveyden edistämistyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan terveyden edistämisen työryhmä sekä seudullinen ennaltaehkäisevä päihdetyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Virolahti	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Miehikkälän ja Virolahden yhteinen sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan LAPE- ja HYTE-työryhmät sekä seudullinen EPT-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Seudullinen EPT:n suunnitelma tai vastaava ja sekä kunnan että seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Kaikissa Kymenlaakson hyvinvointialueen kunnissa on nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö ja jokaisessa kunnassa toimii lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä. Myös ehkäisevää päihdetyön toimeenpanosta vastaava monialainen työryhmä löytyy kaikista hyvinvointialueen kunnista. Kaikista hyvinvointialueen kuudesta kunnasta löytyy ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty. Lisäksi kahdesta kunnasta on ilmoitettu seudullisia yhteistyörakenteita.

Kuvio 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Kymenlaakson hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 6*).

*Iitin kunta on v. 2023 osa Päijät-Hämeen hyvinvointialuetta, joten kuntaa ei ole huomioitu v. 2020 Kymenlaakson vertailutiedoissa.

% kunnista
(n = 6*)

4.4 Päijät-Häme

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on kymmenen kuntaa: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä. Hyvinvointialueen kunnissa oli vuonna 2022 yhteensä noin 205 000 asukasta (SVT).

Vuonna 2022 työttömyysaste sekä pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä olivat maan korkeimpien joukossa. Työikäisten eli 20–64-vuotiaiden psyykinen kuormittuneisuus on hieman yleisempää kuin koko maassa keskimäärin: 22 % kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta. Sen sijaan terveyspalveluja mielen-terveysongelmien vuoksi käyttäneiden työikäisten osuus (13 %) on alle maan

keskiarvon. Alkoholia liikaa käyttävien (AUDIT-C) työikäisten osuus on koko maan keskiarvoa korkeampi: 33 % työikäisistä käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Alkoholia liikaa käyttävien ikäihmisten eli yli 65-vuotiaiden osuus (31 %) on lähellä koko maan keskiarvoa. Ikäihmisistä 30 % pelaa rahapelejä viikoittain. Lähes neljännes (24 %) ikäihmisistä kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita tarpeeseensa nähden. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan vajaa neljännes (23 %) 4. ja 5. luokan oppilaista on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia. 8. ja 9. luokan oppilaiden ahdistuneisuus on yleistynyt ja se on vuonna 2023 koko maan keskiarvoa hieman korkeammalla tasolla: 22 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisistä 9 % kertoo olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ja 10 % käyttää jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta päivittäin. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä käy ilmi, että 34 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut koulukuraattorilta tukea ja apua hyvinvointiin, vaikka olisi tarvinnut. Tilanne on heikentynyt merkittävästi vuodesta 2019, mutta osuus on hieman alle koko maan keskiarvon. Huumeita kokeilleiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuus (11 %) on laskenut ja on vuonna 2023 hieman alle koko maan keskiarvon. Sen sijaan ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden huumekekoilut ovat lisääntyneet ja huumeita ainakin kerran kokeilleiden osuus (26 %) on koko maan korkein. (Sotkanet.)

Taulukko 5. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Päijät-Hämeen hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Asikkala	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Hyvinvointilautakunta	+ Kyllä Kunnan ehkäisevän työn ryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimieliimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Hartola	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Toimieliimen valtuuttama kunnan ehkäisevän työn työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava, hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, turvallisuussuunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Heinola	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Toimieliimen valtuuttama kunnan HeiPete</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi kunnan lasten ja nuorten sekä ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmat</i>
Hollola	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi valmiilla kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava</i>
Iitti	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Kunnan Pete</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

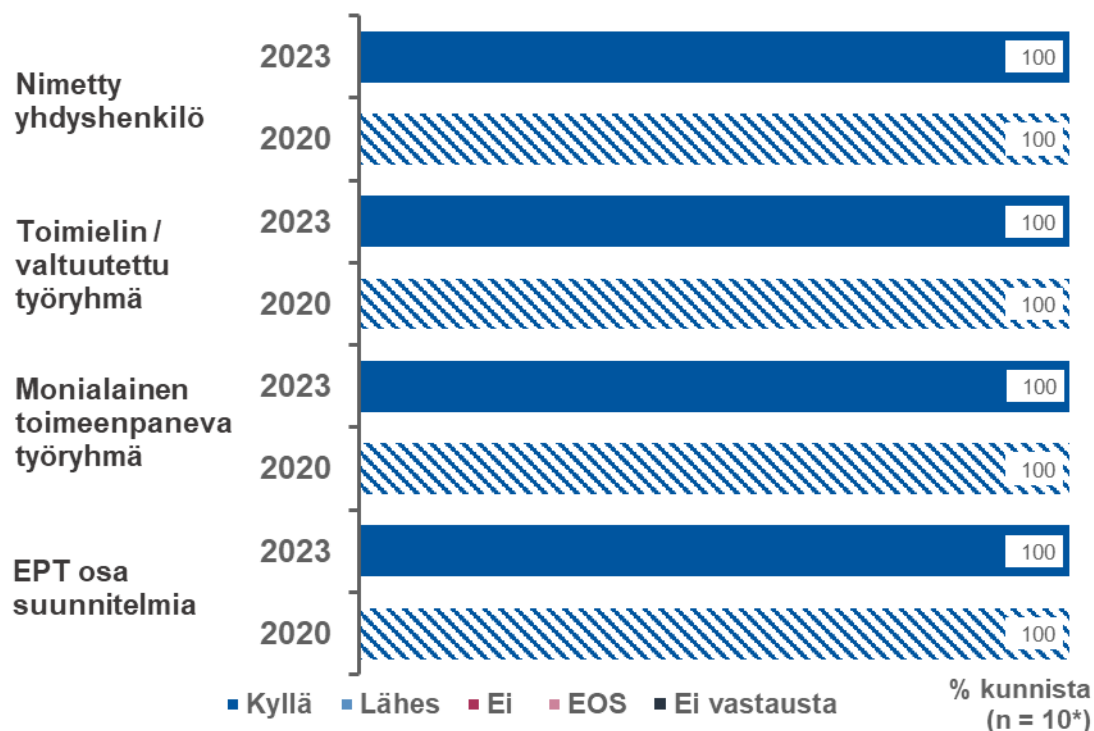
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Kärkölä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus ja sen valtuuttama kunnan hyvinvointityöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama kunnan hyvinvointityöryhmä ja PETE-Kärkölä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Lahti	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointiryhmä, ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön PeteLahti-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava, hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Orimattila	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kaupunginhallituksen valtuuttama PETE-Orimattila</i>	+ Kyllä <i>Kunnan PETE-Orimattila ja HYTE-ohjausryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Padasjoki	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Sysmä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointivaliokunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan PETE Sysmä työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 10 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl	Kyllä: 10 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl	Kyllä: 10 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl	Kyllä: 10 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimien valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Ei vastausta: 0 kpl	EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Kaikkiin Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kuntiin on nimetty kunnallinen ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Lakisääteinen ehkäisevän päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimien valtuuttama työryhmä toimii kaikissa hyvinvointialueen kunnissa. Myös ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä löytyy kaikista hyvinvointialueen kunnista. Lisäksi kaikissa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa on voimassa ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty.

Kuvio 4. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 10).

*litin kunta on v. 2023 osa Päijät-Hämeen hyvinvointialuetta, joten kunta on huomioitu v. 2020 vertailutiedoissa.

4.5 Itä-Uusimaa

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue koostuu seitsemästä kunnasta, jotka ovat Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä, Porvoo, Pukkila ja Sipoo. Hyvinvointialueen kuntien yhteenlaskettu asukasluku oli vuonna 2022 noin 99 000 asukasta (SVT).

Työttömien osuus työvoimasta oli vuonna 2022 hieman alle koko maan keskiarvon. Sen sijaan pitkäaikaistyöttömien osuus oli maan korkeimpia: lähes puolet työttömistä oli ollut työttömänä vähintään 12 kuukautta. Psykkisesti kuormittuneiden työkäisten osuus (18 %) on hieman noussut, mutta jää silti alle koko maan keskiarvon. Terveyspalveluja mielenterveysongelmien vuoksi käyttäneiden osuudessa (10 %) on pientä laskua ja osuus jää alle koko maan keskiarvon. Työikäisten alkoholin liikkakäyttö (AUDIT-C) on hieman maan keskiarvoa alhaisemalla tasolla: 26 % työkäisistä käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Ikäihmisten alkoholin liikkakäyttö on maan keskiarvoa korkeammalla tasolla: 65 vuotta täyttäneistä 36 % käyttää liikaa alkoholia. Ikäihmisistä kolmannes pelaa rahapelejä viikoittain. Useampi kuin joka neljäs (27 %) ikäihminen kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita tarpeeseensa nähden. (Sotkanet.)

4. ja 5. luokan oppilaiden mielialaan liittyvät ongelmat olivat vuonna 2021 yleisempiä kuin koko maassa keskimäärin: heistä 25 % on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia. Kuten koko Suomessa, myös Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella yläasteikäisten nuorten ahdistuneisuus on yleistynyt ja tuoreimman kouluterveyskyselyn mukaan lähes neljäsosa (24 %) 8. ja 9. luokan oppilaista kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Yläasteikäisten humalajuominen on yleistynyt hyvinvointialueella ja vähintään kerran kuukaudessa tosi humalassa olevien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus (14 %) on koko maan korkein. Myös päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus (16 %) on maan korkein. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä ilmenee, että 42 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut apua ja tukea hyvinvointiin koulukuraattorilta tarpeestaan huolimatta. Osuus on maan korkein. Toisen asteen opiskelijoiden huumekokeilut ovat yleistyneet ja ovat vuonna 2023 maan toiseksi korkeimmalla tasolla: lähes viidennes (18 %) lukion ja neljännes (25 %) ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokeillut huumeita ainakin kerran. (Sotkanet.)

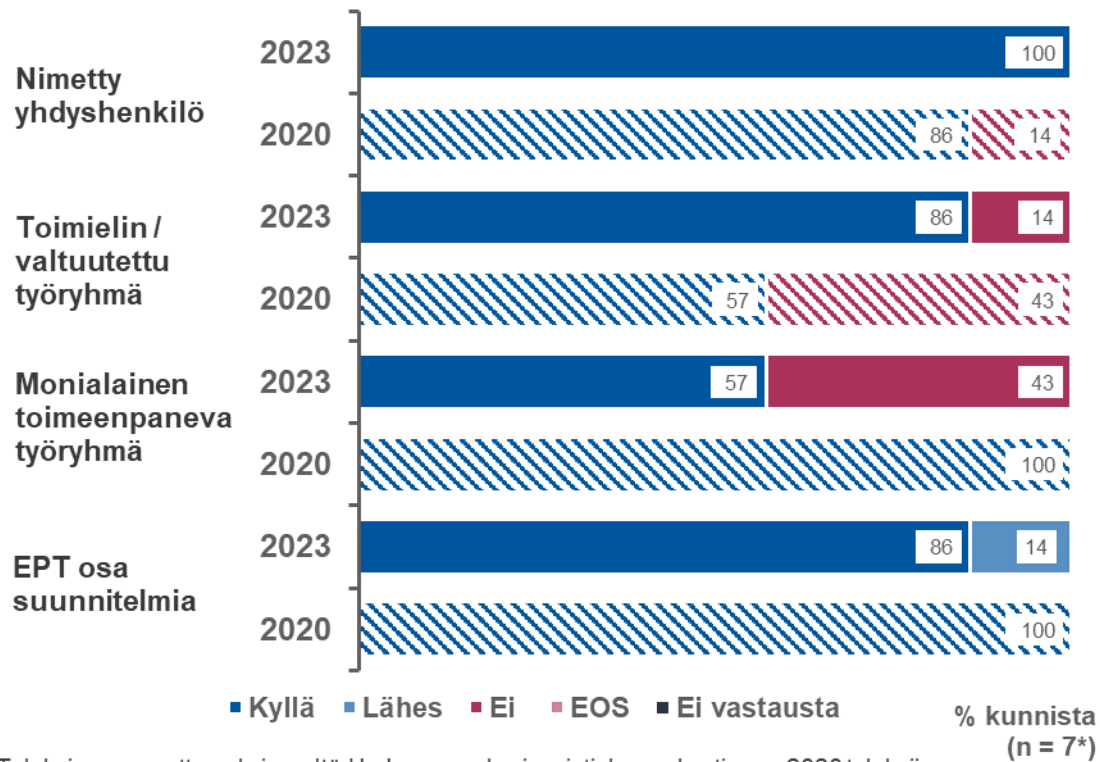
Taulukko 6. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Itä-Uudenmaan hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Askola	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	– Ei	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Lapinjärvi	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	– Ei	+ Kyllä <i>Seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Kunnan EPT:n suunnitelma valmisteilla</i>
Loviisa	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta</i>	– Ei	+ Kyllä <i>Seudullinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Kunnan EPT:n suunnitelma valmisteilla</i>
Myrskylä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama kunnan ehkäisevän työn ryhmä</i>	+ / - Lähes <i>Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lisäksi valmisteilla kunnan laaja hyvinvointikertomus ja vuosiraportti sekä ehkäisevän työn suunnitelma</i>
Porvoo	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kaupunginhallitus</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama kunnan HYTE-ohjausryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Pukkila	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta ja ehkäisevän työn toimielin</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän työn toimielin</i>	+ Kyllä <i>Kunnan laaja hyvinvointikertomus ja vuosiraportti, ehkäisevän työn suunnitelma sekä kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma</i>
Sipoo	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistysvaliokunnan vapaa-aajan jaosto</i>	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 7 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 4 kpl Ei: 3 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Kaikkiin Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kuntiin on nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Kuudessa (86 %) kunnassa toimii lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä. Yhdessä (14 %) hyvinvointialueen kunnassa ei ole lakisääteistä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielintä tai toimielimen valtuuttamaa työryhmää. Monialainen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva työryhmä löytyy neljästä (57 %) hyvinvointialueen kunnasta. Vastaavasti kolmessa kunnassa (43 %) ei ole monialaista ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevaa työryhmää. Kuudesta kunnasta (86 %) löytyy kaikki ikäryhmät kattava ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty. Näistä kunnista kaksi on ilmoittanut ehkäisevän päihdetyön sisältyvän seudulliseen hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Yhdessä kunnassa suunnitelma painottuu vain lapsiin ja nuoriin.

Kuvio 5. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 7).

4.6 Keski-Uusimaa

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on kuusi kuntaa: Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula. Vuonna 2022 Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa oli yhteensä noin 203 000 asukasta (SVT).

Hyvinvointialueen kuntien työttömyysaste oli vuonna 2022 alle maan keskiarvon, mutta pitkäaikaistyöttömien osuus oli korkeampi kuin maassa keskimäärin. Työikäisten eli 20–64-vuotiaiden psyykinen kuormittuneisuus sekä mielenterveysongelmista johtuva terveystalouden käyttö ovat yleistyneet, mutta ne jäävät silti alle koko maan keskiarvon. Työikäisistä 16 % kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta ja 12 % kertoo käyttäneensä terveystalouksia mielenterveysongelmien vuoksi. Työikäisten alkoholin liikakäyttö (AUDIT-C) on maan keskitasoa: 30 % työikäisistä käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Ikäihmisten alkoholin liikakäyttö vastaa koko maan keskiarvoa: 32 % yli 65-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. 30 % ikäihmisistä pelaa viikoittain rahapelejä. Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden ikäihmisten osuus on koko maan korkein: palveluita tarvinneista yli 65-vuotiaista 39 % kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaista lähes viidennes (23 %) on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia. 8. ja 9. luokan oppilaiden ahdistuneisuus on vuonna 2023 maan keskiarvoa vastaavalla tasolla hieman yli viidenneksen (22 %) kokiessa kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisistä 9 % on tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ja 13 % eli useampi kuin maassa keskimäärin käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta. (Sotkanet.)

Vuonna 2021 lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 37 % ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut. Osuus on maan korkeimpien joukossa ja noussut merkittävästi vuodesta 2019. Toisen asteen opiskelijoiden huumekekeilut ovat vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan vähentyneet. Silti ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista useampi kuin maassa keskimäärin (20 %) on kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran. Huumeita kokeilleiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuus (12 %) on maan keskitasoa. (Sotkanet.)

Taulukko 7. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

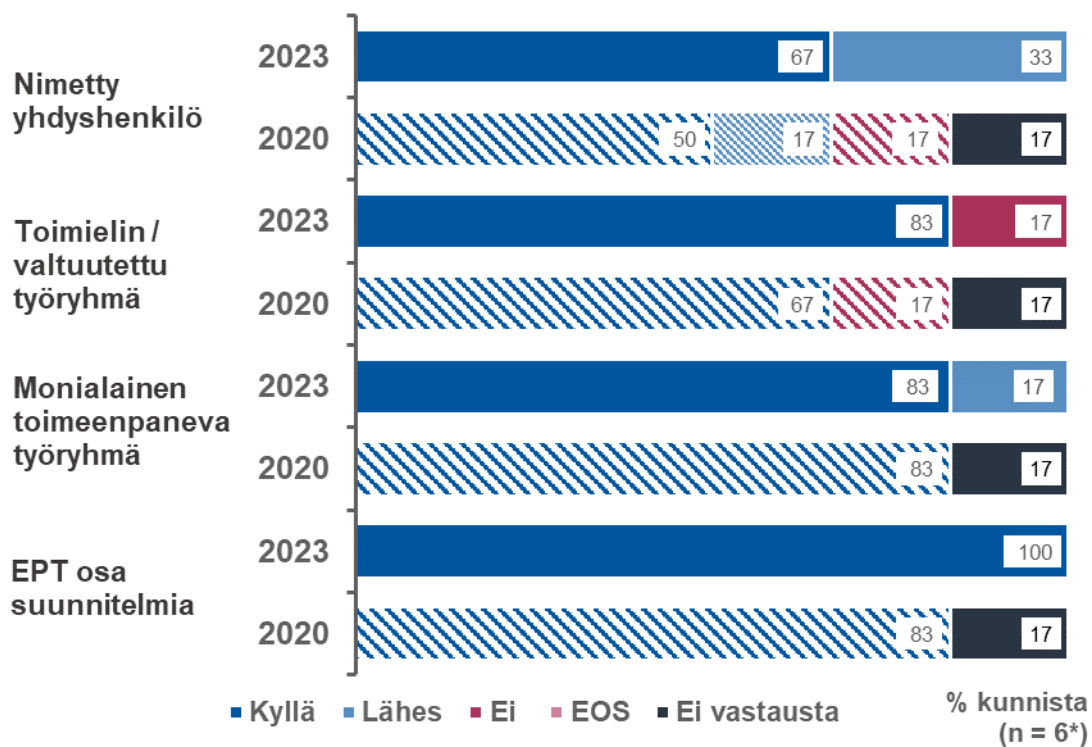
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Hyvinkää	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Kulttuuri- ja hyvinvointilautakunta	+ Kyllä Kunnan hyvinvointiryhmä. Lisäksi NOP-tiimi, Hope-tiimi (täysi-ikäiset nuoret), Nupa-tiimi (alaikäiset nuoret) sekä Ankkuritiimi	+ Kyllä Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Järvenpää	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointiryhmä, Arjen turvaajat, Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Mäntsälä	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Nurmijärvi	+ / - Lähes <i>Kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei	+ / - Lähes <i>Kunnan nuorisopalveluiden monialainen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Pornainen	+ / - Lähes <i>Kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvoinnin edistämisen Hyvä-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Tuusula	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja valmisteilla turvallisuuksuunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 4 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 2 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 5 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 5 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnista neljässä (67 %) on virallisesti nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Lisäksi kahdessa kunnassa (33 %) toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä. Viidessä kunnassa (83 %) toimii lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä. Ehkäisevän päihdetyön lakisääteinen toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä puuttuu yhdestä kunnasta (17 %).

Myös ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa toiminnassaan kaikki ikäryhmät löytyy viidestä kunnasta (83 %). Yhdessä hyvinvointialueen kunnista työryhmän työskentely kattaa ainoastaan tietyn ikäryhmän. Kaikissa hyvinvointialueen kunnissa on voimassa ehkäisevän päihdetyön suunnitelma tai vastaava, ehkäisevän päihdetyön sisältävä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma tai jokin muu toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty.

Kuvio 6. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 6).

*Tuloksia on verrattu nykyisen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kuntien v. 2020 tuloksiin.

4.7 Länsi-Uusimaa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueeseen kuuluu kymmenen kuntaa: Espoo, Hanko, Inkoo, Karkkila, Kauniainen, Kirkkonummi, Lohja, Raasepori, Siuntio ja Vihti. Hyvinvointialueen kunnissa oli yhteensä noin 486 000 asukasta vuonna 2022 (SVT).

Vuonna 2022 työttömyysaste oli hyvinvointialueen kunnissa alle maan keskiarvon, mutta pitkäaikaistyöttömiä oli enemmän kuin maassa keskimäärin. Merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta kokevien työkäisten osuus (21 %) on kasvanut ja on hieman koko maan keskiarvoa yleisempää. 15 % työkäisistä kertoo käyttäneensä terveystalveta mielenveysongelmien vuoksi. Työkäisten alkoholin liikkakäyttö (AUDIT-C) on yleistynyt, mutta hieman maan keskiarvoa alhaisemmalla tasolla: työkäisistä 27 % käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Sen sijaan ikäihmisten alkoholin liikkakäyttö on maan korkeimmalla tasolla. Hyvinvointialueella 39 % yli 65-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. Ikäihmisistä hieman yli neljännes (27 %) pelaa rahapelejä viikoittain. Vastaavasti neljännes (26 %) ikäihmisistä kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita tarpeeseensa nähden. (Sotkanet.)

4. ja 5. luokan oppilaista 23 % on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan. 8. ja 9. luokan oppilaiden ahdistuneisuus on yleistynyt ja on vuonna 2023 hieman koko maan keskiarvoa korkeammalla tasolla: 23 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisistä 9 % on tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus (10 %) on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2021. (Sotkanet.)

Vuonna 2021 lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 37 % ei ole saanut koulukurattorilta tukea ja apua hyvinvointiin, vaikka olisi tarvinnut. Osuus on noussut vuodesta 2019 ja on nyt maan korkeimpien joukossa. Toisen asteen opiskelijoiden huumekekeilut ovat vähentyneet, mutta ne ovat vuonna 2023 silti yleisempiä kuin maassa keskimäärin. 14 % lukion ja 22 % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokeillut laittomia huumeita vähintään kerran. (Sotkanet.)

Taulukko 8. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimieliimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Espoo	— Ei	+ Kyllä Kaupunginhallitus	+ Kyllä Pääkaupunkiseudun ehkäisevän päihdetyön verkosto	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Hanko	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Kaupunginhallitus	+ Kyllä Kaupunginhallituksen alainen ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyöryhmä	+ Kyllä Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Inkoo	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Hyvinvointilautakunta	— Ei	+ Kyllä Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma
Karkkila	— Ei	+ Kyllä Kaupunginhallitus	+ Kyllä Kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmä	+ Kyllä Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi valmisteilla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Kauniainen	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointivaltuutuskunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan verkostoryhmä ja HYTE-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Kirkkonummi	- Ei <i>Suunnitteilla nimetä</i>	- Ei	+ Kyllä <i>HYTE-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Lohja	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sote-lautakunta ja 1.8. alkaen HYTE-jaosto</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama kunnan ehkäisevän päihdetyön ryhmä. 1.8. alkaen mahdollinen muutos monialaiseksi hyte-työryhmäksi</i>	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lisäksi valmisteilla lasten ja nuorten EPT-strategia</i>
Raasepori	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	- Ei	+/- Lähes <i>Valmisteilla kunnan hyvinvointisuunnitelma 2023–2025 sekä kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023–2025</i>
Siuntio	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lisäksi valmisteilla EMPT-suunnitelma</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimien valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
Vihti	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan HYTE-johtoryhmä, ikäkausiryhmät ja opiskeluhuollon ohjausryhmät</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 7 kpl Ei: 3 kpl Lähes: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 9 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 7 kpl Ei: 3 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 9 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

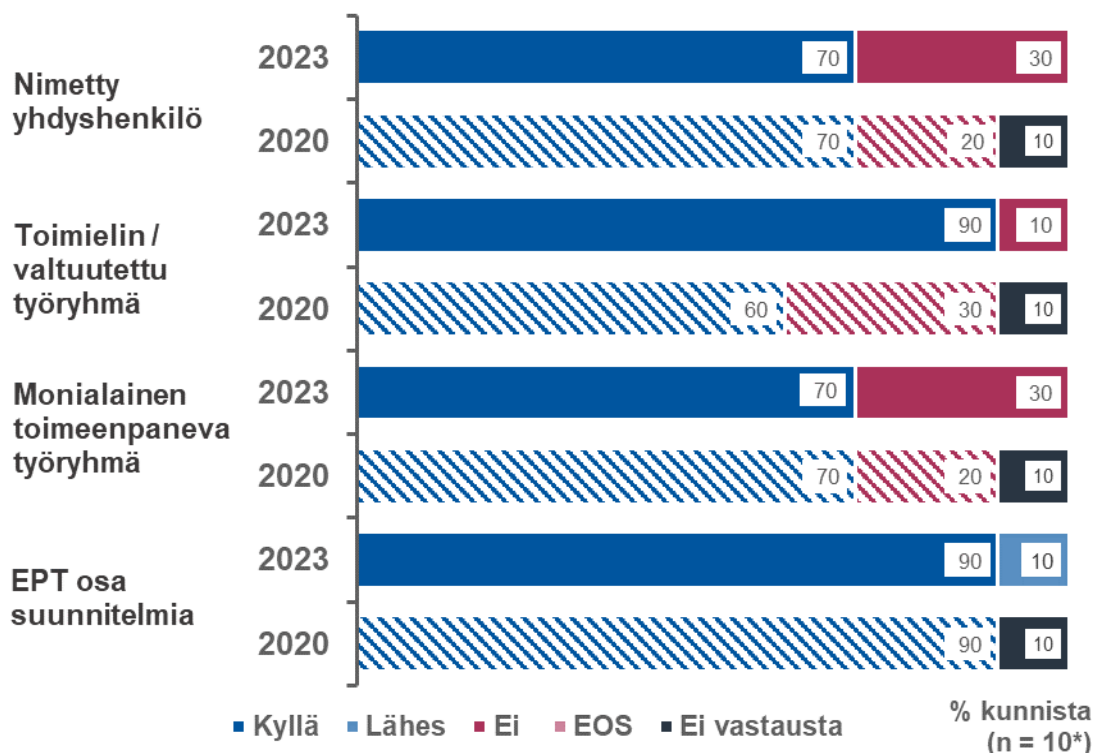
Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty seitsemään (70 %) Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kuntaan. Kolmessa hyvinvointialueen kunnista ei ole nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä.

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava lakisääteinen toimielin tai toimielimien valtuuttama monialainen työryhmä toimii yhdeksässä (90 %) hyvinvointialueen kunnassa. Yhdestä kunnasta (10 %) puuttuu lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimien valtuuttama työryhmä.

Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimii seitsemässä (70 %) Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnassa. Yhdessä näistä kunnista toimii seudullinen monialainen työryhmä. Vastaavasti kolmessa kunnassa (30 %) ei toimi ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevaa monialaista työryhmää.

Yhdeksän (90 %) hyvinvointialueen kunnista ilmoittaa kunnasta löytyvän ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tai vastaavan, ehkäisevän päihdetyön sisältävän hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tai jonkin muun toimintasuunnitelman, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty. Lisäksi yhdessä (10 %) kunnassa ehkäisevän päihdetyön sisältävät toimintasuunnitelmat ovat vasta valmisteilla.

Kuvio 7. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% n = 10)

*Tuloksia on verrattu nykyisen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kuntien v. 2020 tuloksiin.

4.8 Vantaa ja Kerava

Vantaan ja Keravan hyvinvointialue kattaa Vantaan ja Keravan kaupungit. Hyvinvointialueella oli vuonna 2022 noin 280 000 asukasta (SVT).

Vuonna 2022 työttömien osuus työvoimasta oli koko maan keskiarvoa korkeampi. Myös pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Työikäisistä eli 20–64-vuotiaista 18 % kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta ja 15 % kertoo käyttäneensä terveyspalveluja mielenterveysongelmien vuoksi. Luvut jäävät hieman alle maan keskiarvon. Myös työikäisten alkoholin liikakäyttö (AUDIT-C) on maan keskiarvoa alhaisemmalla tasolla: 27 % työikäisistä käyttää liikaa alkoholia. (Sotkanet.)

Ikäihmisistä eli yli 65-vuotiaista kolmannes käyttää liikaa alkoholia. Lähes joka neljäs (24 %) ikäihminen pelaa rahapelejä viikoittain. Ikäihmisistä 28 %, eli useampi kuin maassa keskimäärin, kokee saaneensa riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita tarpeeseensa nähden. (Sotkanet.)

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaiden mielialaan liittyvät ongelmat ovat yleisimpiä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella, jossa joka neljäs (25 %) on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia. 8. ja 9. luokan oppilaiden ahdistuneisuus on yleistynyt ja on vuonna 2023 hieman koko maan

keskiarvoa korkeammalla tasolla: 23 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vastaavan ikäisistä 9 % kertoo olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus (12 %) on kasvanut voimakkaasti ja ylittää koko maan keskiarvon.

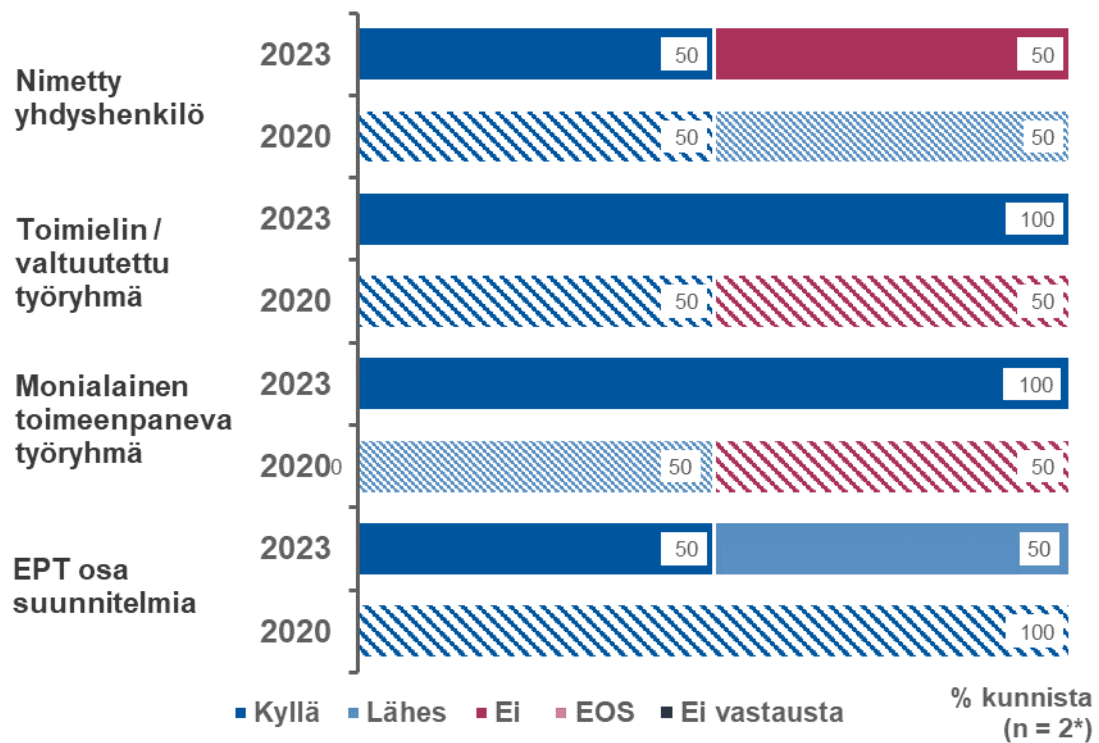
Vuonna 2021 vajaa kolmannes (32 %) lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei ole saanut koulukuraattorilta tukea ja apua hyvinvointiin, vaikka olisi tarvinnut. Toisen asteen opiskelijoiden huumekekokeilut ovat vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan yleisempiä kuin koko maassa keskimäärin: 16 % lukion ja 19 % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kertoo kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran. (Sotkanet.)

Taulukko 9. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimien valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Kerava	– Ei <i>Suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>Vapaa-aika- ja hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja valmisteilla seudullinen</i>	+ / - Lähes <i>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja lisäksi valmisteilla kunnan EPT:n suunnitelma</i>
Vantaa	+ Kyllä <i>Kunnallinen</i>	+ Kyllä <i>Kaupunkikulttuurin ja hyvinvointin lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Kunnan ehkäisevän päihdetyön verkosto sekä ehkäisevän päihdetyön seudullinen verkosto</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT:n suunnitelma tai vastaava sekä hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lisäksi kunnan turvallisuussuunnitelma</i>
Yhteensä	Kyllä: 1 kpl Ei: 1 kpl Lähes: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 2 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 2 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 1 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Vantaalle on nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava yhdyshenkilö. Sen sijaan Keravalla ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä ei ole nimetty, mutta yhdyshenkilö ollaan suunnitteilla nimetä. Sekä Keravalla että Vantaalla toimii lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin sekä ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä. Vantaalla toimii sekä kunnallinen että seudullinen monialainen työryhmä. Keravalla ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma kattaa vain osan ikäryhmistä painottuen erityisesti lapsiin ja nuoriin. Vantaalta löytyy kaikki ikäryhmät kattava ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma.

Kuvio 8. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Vantaan-Keravan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 2).

*Tuloksia on verrattu nykyisen Vantaa-Keravan hyvinvointialueen kuntien v. 2020 tuloksiin.

4.9. Helsinki

Helsinki vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestämisestä asukkailleen. Helsingin väkiluku oli vuonna 2022 noin 664 000 asukasta (SVT).

Vuonna 2022 Helsingin työttömyysaste oli hieman koko maan keskiarvoa korkeampi. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli maan korkeimpien joukossa. Työikäisten eli 20–64-vuotiaiden psyykinen kuormittuneisuus on hieman yleistynyt ja useampi kuin joka viides (22 %) työikäinen kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta. Osuus on maan korkeimpien joukossa. Terveyspalveluja

mielenterveysongelmien vuoksi käyttäneiden työikäisten osuus (20 %) on maan korkein. Sen sijaan alkoholia liikaa käyttävien työikäisten osuus (26 %) on laskeutunut Manner-Suomen alhaisimmaksi. (Sotkanet.)

Alkoholia liikaa käyttävien ikäihmisten osuus on maan korkeimpien joukossa: 37 % yli 65-vuotiaista käyttää liikaa alkoholia. Viikoittain rahapelejä pelaavien ikäihmisten osuus on Manner-Suomen alhaisin: 65 vuotta täyttäneistä 22 % pelaa rahapelejä viikoittain. Ikäihmisistä 30 %, eli useampi kuin maassa keskimäärin, kokee saaneensa tarpeeseensa nähden riittämättömästi lääkärin vastaanottopalveluita. (Sotkanet.)

4. ja 5. luokan oppilaista 23 % on kokenut mielialaan liittyviä ongelmia vuoden 2021 kouluterveyskyselyn mukaan. 8. ja 9. luokan oppilaiden ahdistuneisuus on hieman yleistynyt ja on vuonna 2023 koko maan keskiarvoa hieman korkeammalla tasolla: 23 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. 8. ja 9. luokan oppilaiden humalajuominen vastaa koko maan keskiarvoa ja heistä 9 % on tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käyttävien vastaavan ikäisten osuus (8 %) on kasvanut, mutta se on silti alle maan keskiarvon. (Sotkanet.)

Vuonna 2021 lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 36 % ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta tarpeestaan huolimatta. Osuus on hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan lukioikäisten huumeokeilut ovat yleisimpiä koko maassa: 22 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista on kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran. Huumeita kokeilleiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuus (24 %) on maan toiseksi korkein. (Sotkanet.)

Taulukko 10. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo Helsingissä huhti–kesäkuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevan monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Helsinki	+ Kyllä Kunnallinen	+ Kyllä Kaupunginhallitus, toimielimen tehtävää hoitaa hyte-ohjausryhmä	+ Kyllä Helsingin ehkäisevän päihdetyön verkosto ja pääkaupunkiseudun Pakka-tarjontatyöryhmä	+ Kyllä Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Helsingissä on nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Hyte-ohjausryhmä toimii kaupunginhallituksen valtuuttamana lakisääteisenä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana työryhmänä. Lisäksi kaupungista löytyy sekä kaupungin oma että seudullinen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä. Ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Arvioidut ehkäisevän päihdetyön rakenteet löytyivät Helsingistä myös vuoden 2020 selvityksen aikaan eli tilanne on pysynyt samana.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista

Vuonna 2023 Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista 89 % (55 kuntaa) on nimennyt ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön. Lisäksi muutamassa näistä kunnista toimii seudullinen yhdyshenkilö. Viidessä prosentissa kunnista (3 kuntaa) toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä. Kuudessa prosentissa kunnista (4 kuntaa) ei ole lainkaan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä.

Lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä toimii 90 %:ssa (56 kuntaa) Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista joko kunnallisena tai seudullisena. Kahdeksan prosenttia kunnista (5 kuntaa) on sellaisia, joista lakisääteinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä puuttuu. Yksi toimialueen kuntien vastaajista ei tiennyt onko kunnassa nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin.

84 %:ssa ESavin toimialueen kunnista (52 kuntaa) toimii jokin kunnallinen tai seudullinen ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa toiminnassaan kaikki ikäryhmät. Lisäksi viidessä prosentissa kunnista (3 kuntaa) toimii ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, jonka toiminta kattaa vain osan ikäryhmistä. 11 %:ssa kunnista (7 kuntaa) ei toimi ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevaa monialaista työryhmää.

94 % kunnista (58 kuntaa) ilmoittaa kuluneen valtuustokauden aikana laatineensa tai päivittäneensä joko kunnallisen tai seudullisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tai vastaavan, ehkäisevän päihdetyön sisältävän hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tai jonkin muun toimintasuunnitelman, johon ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty ja joka kattaa toiminnassaan kaikki ikäryhmät. Kuudessa prosentissa kunnista (4 kuntaa) on valmisteilla kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma tai nykyinen suunnitelma kattaa vain osan ikäryhmistä.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella vahvimmat ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat vuonna 2023 Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueiden kunnissa sekä Helsingissä. Tämän selvityksen valossa eniten kehitettävää vaikuttaa olevan Etelä-Karjalan, Länsi-Uudenmaan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueiden kunnissa. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen osalta on

kuitenkin huomattava, että hyvinvointialueeseen kuuluu ainoastaan edellä mainitut kaupungit ja kehitettävää oli ainoastaan Keravan kaupungin rakenteissa.

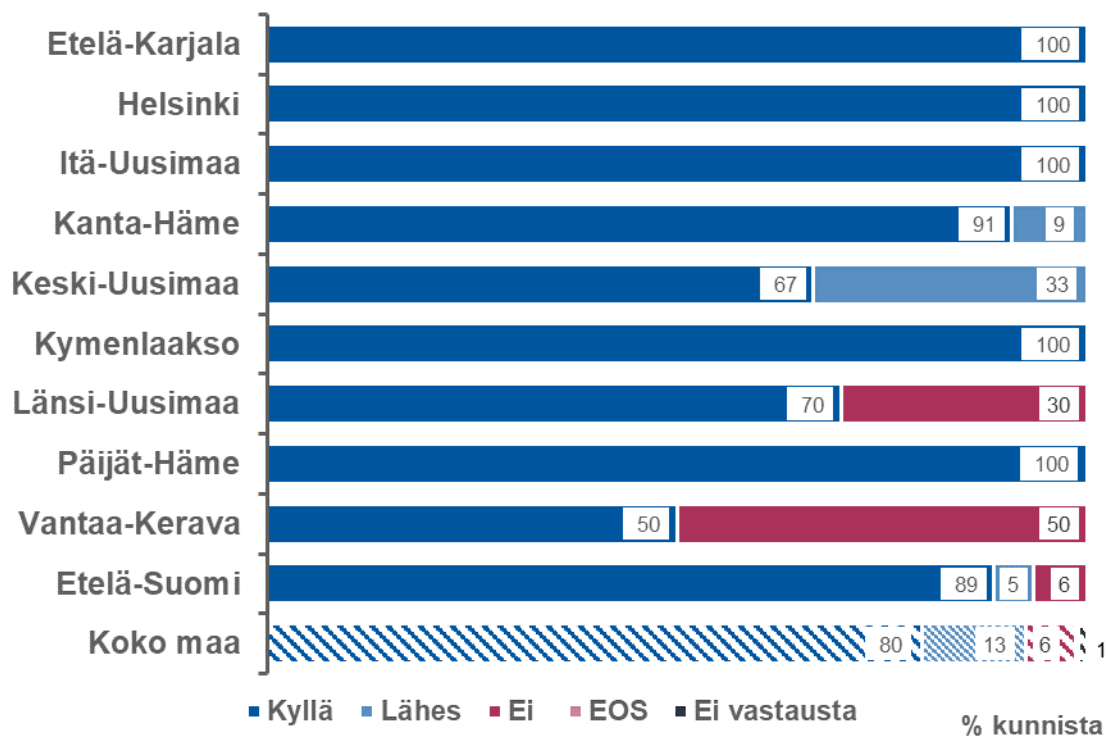
Tarkasteltaessa kokonaiskuvaa voidaan todeta, että ehkäisevän päihdetyön rakenteissa on havaittavissa lievää myönteistä kehitystä vuoden 2020 selvityksen (Heimala & Markkula 2020) tilanteeseen verrattuna. Tästä myönteisestä kehityksestä poiketen niiden kuntien osuus, joista löytyy päivitetty ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma, on laskenut 3 prosenttiyksikköä (2 kuntaa) vuoden 2020 kyselyn tilanteesta. Huomionarvoista on myös se, että ehkäisevän päihdetyön rakenteiden tilanne on Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa parempi kuin koko maassa keskimäärin. Hyvinvointialueiden ja yksittäisten kuntien välisiä eroja on kuitenkin rakenteittain. Osassa hyvinvointialueista ja niiden kunnista tilanne on koko maata vahvempi ja osassa heikompi.

Sosiaali- ja terveystalveluiden siirtyminen hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta heijastui voimakkaasti myös tämän kyselyn vastauksiin. Erityisesti tämä näkyi hyvinvointialueen koordinoimien rakenteiden raportoimisena seudullisina rakenteina. Tässä selvityksessä kartoitettiin kuntien omia sekä seudullisia (eli kuntaryppäiden) ehkäisevän päihdetyön rakenteita ja näin ollen olemme jättäneet kuntien vastauksissa ilmenneet hyvinvointialuetasoiset rakenteet raportoimatta.

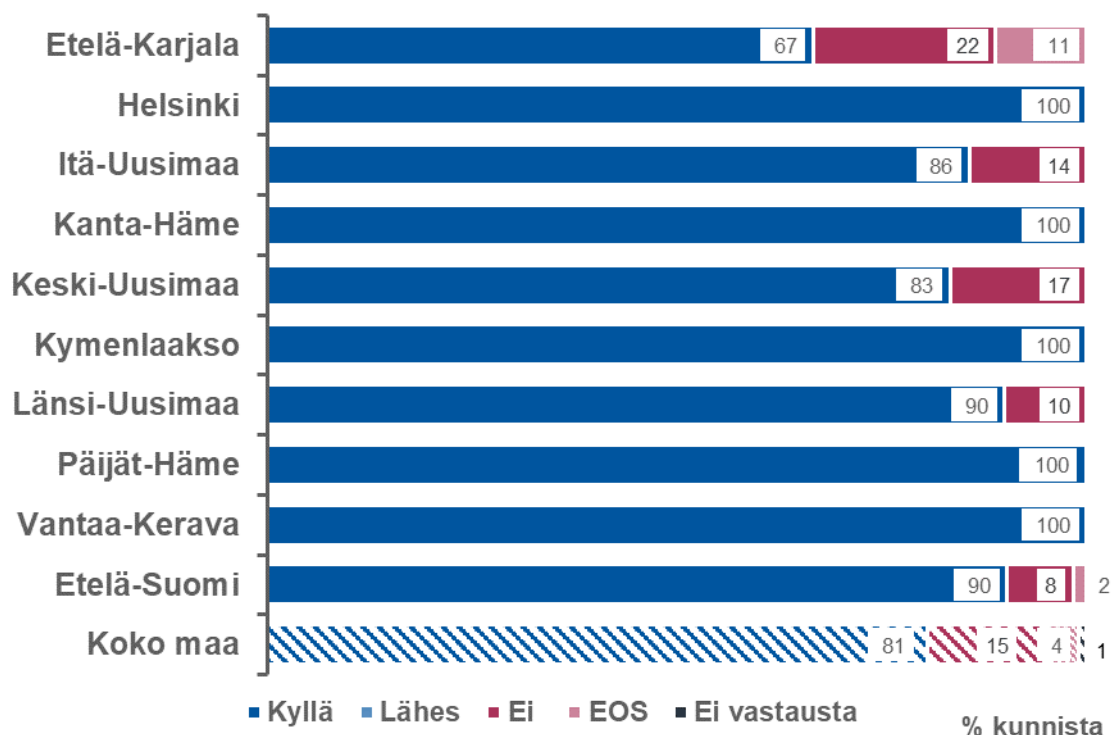
Kyselyn vastauksista oli kuitenkin havaittavissa, että hyvinvointialueiden koordinoimissa työryhmissä ja toimintasuunnitelmissa keskitytään usein kohdennetusti juuri ehkäisevän päihdetyön sisältöihin. Vaikka emme tässä selvityksessä raportoi hyvinvointialuetasoisia rakenteita, uskomme näiden rakenteiden parhaassa tapauksessa tukevan myös kunnissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä.

Seudullisia rakenteita raportoitiin Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson sekä Itä-Uudenmaan hyvinvointialueiden kunnissa. Lisäksi osa pääkaupunkiseudun kunnista ilmoitti kuuluvansa tiettyyn seudulliseen kokoonpanoon. Kuntien ilmoittamien seudullisten rakenteiden osalta on havaittavissa, että samoihin rakenteisiin kuuluvat kunnat ovat viitanneet ilmoitettuihin monialaisiin työryhmiin sekä toimintasuunnitelmiin hieman toisistaan poikkeavin käsittein. Seudulliset rakenteet on kuitenkin raportoitu kuntien ilmoittamien nimitysten mukaisesti. Lisäksi niissä vastauksissa, joissa viitataan seudullisiin kokoonpanoihin on havaittavissa, että yhteistyökäytännöt vaihtelevat niin seudullisten kokoonpanojen kuin niissä toimivien kuntienkin välillä.

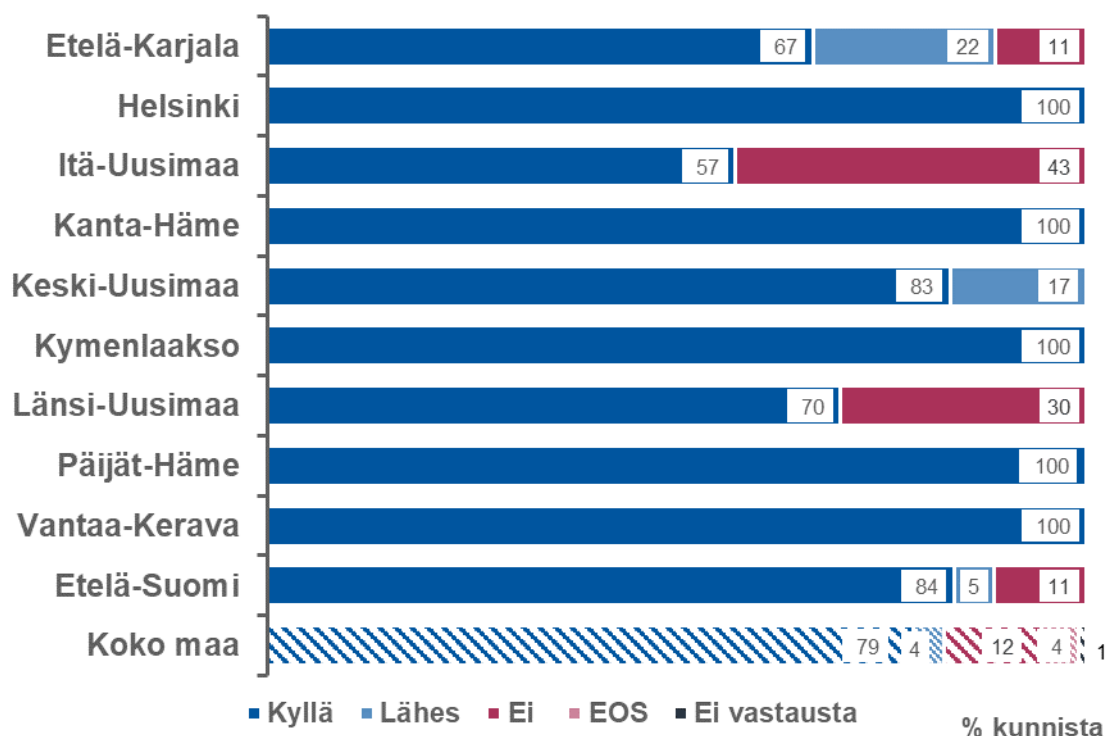
Kuvio 9. Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai vastaava Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista).

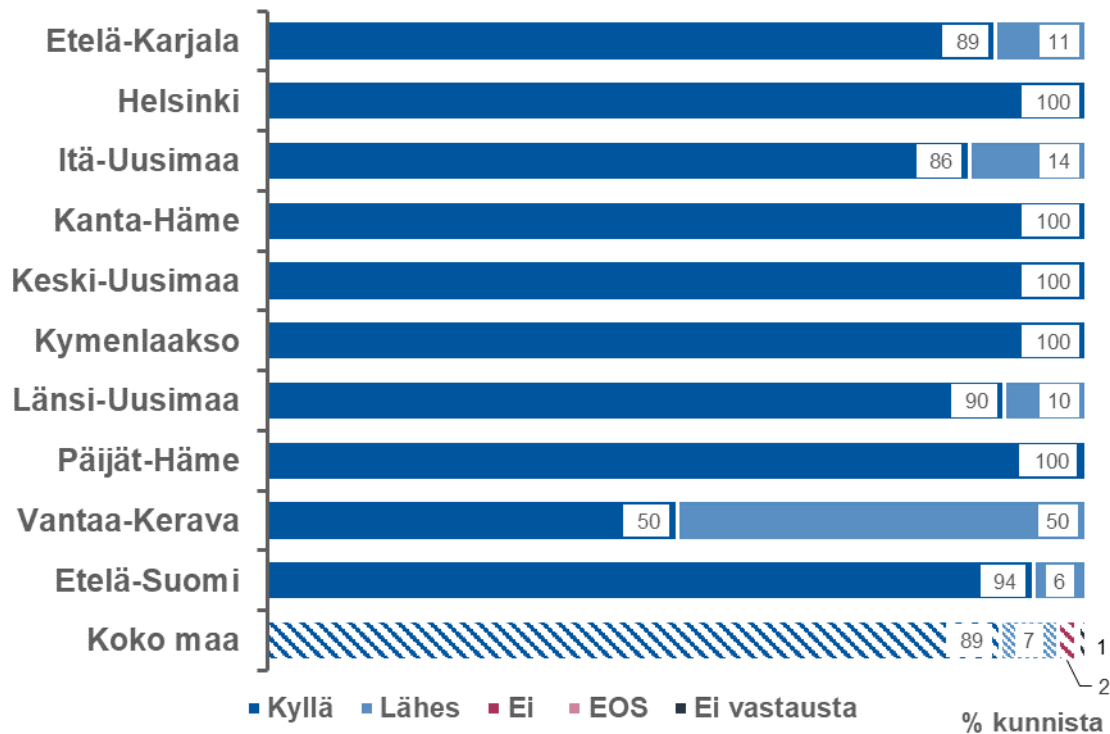
Kuvio 10. Ehkäisevän päihdetyön toimielin tai sen valtuuttama työryhmä Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista).

Kuvio 11. Monialainen toimeenpaneva työryhmä Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista).

Kuvio 12. Ehkäisevä päihdetyö osana toimintasuunnitelmia Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungissa sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista).

6 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön

Kunnilla on lakisääteinen vastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, jonka menestyksellistä hoitamista tässäkin kyselyssä kartoitetut rakenteet tukevat. Idea on, että toimivien rakenteiden tukemalla työllä voidaan myöskin saavuttaa tuloksia, eli lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä ehkäisemällä ja vähentämällä alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia moninaisia haittoja. Näin voidaan myös saavuttaa säästöjä. Näistä ilmiöistä (pl. rahapelaaminen) aiheutuu vuosittain vähintään 1,5 miljardin euron välittömät haittakustannukset yhteiskunnalle (Koskinen & Virtanen 2023; Koskinen & Virtanen 2022). Ehkäisevä päihdetyö tarjoaa toimivaksi todettuja keinoja tilanteen muuttamiseen (ks. esim. STM 2015; Markkula ym. 2021; Markkula ym. 2022; EMCDDA 2019; Babor ym. 2022).

Kukin voi arvioida oman kuntansa ehkäisevän päihdetyön rakenteiden toimivuutta ja työn sisällön vaikuttavuutta ja laadukkuutta sekä saada vinkkejä työn kehittämiseen seuraavien kohtien avulla:

Suunnitelmallista johtamista ja toimintaa tukevat rakenteet kunnissa

- ✓ Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **toimielin** (EPT-laki 523/2015; kuntalaki 410/2015) johtaa tehtävää työtä tilannetietoon nojaten, arvioi sitä

säännöllisesti sekä mahdollistaa tarvittavan toiminnan varmistamalla siihen resurssit.

- ✓ **Monialainen työryhmä** seuraa päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta, kokoaa yhteen olennaisten yhteistyökumppanien (kunnan eri hallinnon- alat, hyvinvointialue, poliisi, alkoholi- ja tupakkavalvonta, järjestöt, elinkeinoelämä) asiantuntemuksen sekä suunnitelmaan nojaten toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä kaikissa ikäryhmissä haavoittuvia ryhmiä unohtamatta raportoiden siitä säännöllisesti toimielimelle.
- ✓ Toimijoita ja toimintaa yhteensaattavalla **ehkäisevää päihdetyötä koordinoivalla yhdyshenkilöllä** on selkeä tehtäväkuva ja tarpeita vastavasti varattu resursseja työhön.
- ✓ **Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma** kattaa myös ehkäisevän päihdetyön perustuen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteeseen, jonka pohjalta asetetaan tavoitteet ja yhdessä eri kumppanien kanssa edistettävät toimet aikatauluineen.
- ✓ Kunnan eri toimintaa ohjaavien suunnitelmien ehkäisevää päihdetyötä koskevat linjaukset, kuten myös hyvinvointialueen ehkäisevää päihdetyötä ohjaavien suunnitelmien sisällöt on sovitettu yhteen.

Perusta vaikuttavalle ehkäisevälle päihdetyölle

- ✓ Kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sekä eri-ikäisten kuntalaisten päihteiden ja tupakka- ja nikotiini- tuotteiden käyttöä ja rahapelaamisen ja niistä aiheutuvien haittojen yleisyyttä **seurataan** ja siitä **raportoidaan säännöllisesti** päättäjille ja kuntalaisille suojaavia ja riskitekijöitä ja haavoittuvien ryhmien näkökulmaa unohtamatta (ks. Markkula ym. 2022; THL, Sotkanet: Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit).
- ✓ Kunnassa edistettäväksi toimiksi on valittu ensisijaisesti sellaiset, jotka ovat **tutkitusti vaikuttavia** ja joiden **toimivuudesta** on hyviä kokemuksia (ks. esim. Markkula ym. 2022).
- ✓ **Eri hallinnonalat ja toimijat** on sitoutettu toteuttamaan ja seuraamaan ehkäisevää päihdetyötä ohjaaviin suunnitelmiin valittuja toimia.
- ✓ **Eri ikäryhmät, haavoittuvat ryhmät ja eri elämäntilanteet** on huomioitu ehkäisevää päihdetyötä ohjaavissa suunnitelmissa.
- ✓ **Kuntalaisten osallisuutta** vahvistetaan ehkäisevässä päihdetyössä, sen tietoperustan vahvistamisessa, suunnittelussa ja kehittämisessä (esim. asukasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta, turvallisuuskävelyt), siihen liittyvässä päätöksenteossa (esim. anniskeluluvista annettavat lausunnot, päätösten vaikutusten arviointi ennalta) sekä toimeenpanossa (esim. naapuruston vanhempien yhteiset pelisäännöt, ravintoloiden asiakasarvioinnit).
- ✓ Päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa **tietoa** tarjotaan monikanavaisesti niin yksilöille kuin koko väestöllekin.
- ✓ **Viestinnässä** nojataan eettisiin periaatteisiin, huomioidaan kohderyhmä kehittämällä sisältöä sen kanssa yhteistyössä sekä vältetään moralisointia ja pelottelua (ks. Markkula ym. 2022).
- ✓ Päihde- ja riippuvuusilmiöön liittyvää **stigmaa** vähennetään moninaisin toimin (ks. Strand ym. 2023).

- √ **Osaavista ammattilaisista** pidetään huolta: osaamista johdetaan, eri hallinnonalojen ehkäisevän päihdetyön osaamistarpeita seurataan suunnitelmallisesti ja toimivien mallien käyttöönottoa tuetaan koulutuksin (vrt. esim. Rautava ym. 2023).

Yhteisöjen arkeen toimivat käytännöt

- √ Poliittisessa päätöksenteossa on edistetty **julkisten tilojen ja kunnan tilaisuuksien** päihdeettömyyttä, savuttomuutta tai nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta (esim. anniskelun kieltäminen tai rajoittaminen tietyllä alueella, ks. alkoholilaki 1107&2017, 44 §; Savuton kunta -toiminta; harrastetilojen vuokrasopimusten savuttomuus).
- √ Eri-ikäisten ja haavoittuvien ryhmien päihdeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen **puheeksiottamista ja niihin liittyvää varhaista tukea** edistetään, tuetaan ja seurataan luomalla eri toimijoiden yhteiset käytännöt (ks. THL: www.thl.fi/puheeksiotto).
- √ **Eri ikäisten lasten vanhemmuuden tukemiseen** on luotu yhteiset käytännöt yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.
- √ Eri-ikäisten ja haavoittuvissa tilanteissa elävien ihmisten tavoittamiseksi on käytössä soveltuvia **etsivän ja löytävän työn menetelmiä**.
- √ **Varhaiskasvatuksessa** on käytössä lapsen vanhemman päihdeiden käytön vuoksi heränneen huolen puheeksi ottamiseksi yhteinen toimintatapa, joka perustuu kunnioittavuuteen ja luottamuksellisuuteen sekä sujuvaan yhteistyöhön lastensuojelun kanssa (ks. esim. Markkula ym. 2018).
- √ **Kouluissa ja oppilaitoksissa** ehkäisevä päihdetyö on huomioitu kokonaisvaltaisesti osana arkea (johtaminen, yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoito, päihdekasvatus, opintojen tuki, huoltajien ja oppilaiden / opiskelijoiden osallisuus, laaja-alainen yhteistyö) (ks. THL, Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa -verkkosivut; THL 2023a; THL 2023b; Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).
- √ **Nuorisotyössä ja muissa eri-ikäisten vapaa-ajan ympäristöissä** tuetaan monipuolisesti nuorten päihdeettömyyttä, savuttomuutta ja rahapelaamattomuutta vahvistaen suojaavia tekijöitä ja elämönhallintataitoja, ottamalla käyttöön käytön puheeksiottoon mallin sekä tukemalla tarvittaessa varhain (ks. Markkula ym. 2022; EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille).
- √ Kunnan **työpaikoilla** päihdeohjelma on ajantasainen ja kattaa päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyn, puheeksioton ja tuen piiriin ohjauksen sekä kunta kannustaa muita työnantajia päihdeohjelmien käyttöönottoon (ks. lisää Akava ym. 2015; Työturvallisuuskeskus 2021; Työterveyslaitos 2021; A-klinikkasäätiö, Ota puheeksi päihdeet työpaikalla -verkkokurssi; Markkula ym. 2022).
- √ Saatavuuden sääntelyyn nojaavaa yhteisölähtöistä **Pakka-toimintamallia** edistetään laadukkaasti (ks. Fors ym. 2013; THL 2017c; THL: www.pakka.fi; THL, Pakka-verkkokoulu; Holmila ym. 2009).

Yhdessä enemmän

- ✓ Keskeiset yhteistyökumppanit on kartoitettu ja sitoutettu mukaan mukaan ehkäisevään päihdetyöhön ja luotu yhteistyölle toimivat rakenteet (esim. monialainen työryhmä, toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimet) (ks. Markkula ym. 2022).
- ✓ Hyvinvointialueen kanssa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sovitetaan yhteen sopimalla vastuista, keskeisistä yhdyspinnoista, yhteisistä tavoitteista ja toimista (esim. HYTE-neuvottelut, alueellinen hyvinvointisuunnitelma tai EPT-suunnitelma) (ks. Markkula ym. 2022).
- ✓ Ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien järjestöjen ja muiden toimijoiden työtä tuetaan (esim. tilat, kohtaamispaikat ja avustukset) ja hyödynnetään niiden asiantuntemusta aktiivisesti yhteistoiminnassa.

Päätäjillä on keskeinen rooli kunnassa tehtävän vaikuttavan ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina. Päätäjän avuksi on koottu oma vinkkilistansa Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueilla -julkaisuun (Markkula ym. 2022) (ks. alla).

Vinkit päätäjille ehkäisevään päihdetyöhön

- Tunne alueesi päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne sekä päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisemiseksi tehtävä työ.
- Varmista tilanteen ja työn seuranta ja raportointi.
- Varmista ehkäisevän päihdetyön laadukas johtaminen ja koordinointi – nimeä vastuutahot, kokoa ja aktivoi monialaiset verkostot, huolehdi suunnitelmallisuudesta.
- Varmista, että alueellasi tehtävä ehkäisevä päihdetyö perustuu käytäntöihin, joiden toimivuudesta on luotettavaa tietoa.
- Varmista, että työn laadukkaalle toteuttamiselle on riittävät resurssit.
- Hyödynnä alueeltasi löytyviä voimavaroja, kuten työn kannalta oleellisia verkostoja, osaavia eri alojen ammattilaisia ja hyviä toimintatapoja.
- Varmista, että ehkäisevä päihdetyö toteutuu kaikkien eri ikäryhmien kohdalla, riskiryhmiä unohtamatta.
- Nosta kuntalainen ehkäisevän päihdetyön keskiöön – varmista osallisuus esimerkiksi mahdollistamalla järjestöyhteistyö, hyödyntämällä kokemusasiantuntijuutta ja käyttämällä asukas- ja asiakasraateja.

7 Lopuksi

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden kaventaminen sekä vaikuttava ehkäisevä päihdetyö tarvitsevat toisiaan.

Niin YK:n kestäväen kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) kuin Maailman terveysjärjestö WHO Euroopan United Action for Better Health in Europe -työohjelman (2020–2025) kantavia periaatteita on eriarvoisuuden vähentäminen ja niissä peräänkuulutetaankin toimia, joilla terveyseroja voitaisiin kaventaa. Elintavat, kuten alkoholin ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö, on yksi keskeisimpiä tekijöitä, joka selittää yhteiskunnallisen aseman ja terveyden välistä yhteyttä.

Alkoholin aiheuttamat haitat kasautuvat erityisesti alemmille sosioekonomisille ja haavoittuville ryhmille. Esimerkiksi alimmalla tuloryhmällä on selvästi muita korkeampi kuolleisuus alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytyksiin. Alkoholikuolleisuus selittää suuresti myös odotettavissa olevia elinajanodotteiden eroja eri tuloryhmien välillä (Probst ym. 2020; Mackenbach ym. 2015).

Myös tupakointi on jakautunut epätasaisesti väestöryhmien kesken aiheuttaen ja ylläpitäen edelleen terveyden eriarvoisuutta. Vaikka tupakointi on vähentynyt pitkällä aikavälillä kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä, niin matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevat tupakoivat edelleen korkeammassa olevia yleisemmin. On myös näyttöä, että matalammassa asemassa olevat lopettavat tupakoinnin epätodennäköisemmin kuin korkeammassa asemassa olevat. (Ruokolainen 2021.)

Suomalaisten huumeiden kokeilu ja käyttö ovat yleistyneet 1990-luvulta lähtien. Myös huumekuolemat ovat olleet kasvussa, ja kuolleiden keski-ikä on laskenut. (Rönkä ym. 2020; Karjalainen ym. 2023.) Huumeriippuvuus ja huumekuolemat ovat vahvasti yhteydessä sosiaaliseen huono-osaisuuteen. Huono-osaisuus tekee huumeita käyttävistä haavoittuvamman ryhmän, mikä voi lisätä huumeiden käyttöä. Toisaalta mitä riskialttiimpaa huumeiden käyttö ja käyttötavat ovat, sitä enemmän huono-osaisuuden todennäköisyys kasvaa. (Rönkä 2020.)

Vastaavasti rahapelaamiseen on yhdistetty moninaista yhteiskunnallista huonompisuutta. Yhteys on havaittu muun muassa rahapelaamisen ja sellaisiin ryhmiin kuulumisen välillä, jotka saivat työttömyysetuutta, sairauspäivärahaa, työkyvyttömyyseläkettä tai/ja toimeentulotukea. Esimerkiksi toimeentulotukea saaneista neljänneksellä oli riskitason pelaamista tai peliongelma. (Latvala ym. 2021.)

Eriarvoisuuteen vaikuttavat monimutkaiset, toisiinsa kietoutuneet tekijät. Esimerkiksi pelkkä alkoholin kulutus tai kulutustapa ei selitä alkoholikuolleisuuden eroja. Eriarvoisuuden vähentäminen vaatiikin kokonaisvaltaista työtä paitsi koko yhteiskunnan, mutta myös yhteisö- ja yksilötasoilla. Esimerkiksi näiden tuotteiden saatavuus selittää eroja. Tutkimuksessa havaittiin, että tupakan

myyntipaikkoja oli enemmän alueilla, joissa asukkaiden tulotaso oli matalampi (Pätsi ym. 2023). Aiemmin on todettu rahapeliautomaattitiheyden olevan korkeampi niillä postinumeroalueilla, joissa on runsaasti työttömyyttä, paljon pienituloisia ja vähän korkeakoulutettuja (Selin ym. 2018).

Selvää on, että tarvittavien toimien kokonaisuuteen kietoutuu myös laajempi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, ja siksi päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisy on tärkeää huomioida osana siihen liittyviä rakenteita ja työtä kunnissa. Kuntien ehkäisevä päihdetyö onkin tiivis osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtävää työtä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (Sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015).

Lakisääteiset rakenteet ajan tasalle.

Ehkäisevän päihdetyön toimintakenttä on muuttunut merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Muutos on ollut suuri ehkäisevän päihdetyönkin näkökulmasta. Monissa kunnissa vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä on ennen uudistusta levännyt vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon harteilla (Warpenius & Markkula 2018). Vastuut kunnan ehkäisevässä päihdetyössä onkin pitänyt ratkaista monessa kunnassa vuodenvaihteessa kokonaan uudelleen. Käsillä olevan kyselyn tulokset osoittavat, että työ oli toukokuussa 2023 ollut vielä monessa kunnassa kesken.

Toisaalta monissa kunnissa ratkaisuja on jo tehty. Uudistus tarjoaakin luontaisen mahdollisuuden tarkistaa kunnan aiempien ratkaisujen toimivuus: ovatko rakenteet tukeneet työtä riittävästi? Ovatko valitut menetelmät ja mallit olleet toimivaksi todettuja ja suositeltuja? Onko työn tekeminen ollut mahdollista varatuilla resursseilla? Eri kuntien tekemiä ratkaisuja kannattaakin vertailla, ja rakentaa niiden pohjalta oman kunnan tilanteeseen parhaiten sopiva malli ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi. Se voi tarkoittaa pienissä kunnissa esimerkiksi seudullisia, eli joidenkin kuntien tai kuntaryppäiden yhteisiä ratkaisuja ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin, monialaisen työryhmän ja suunnitelman suhteen. Eritoten seudullisia ratkaisuja etsittäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että toimeenpano on riittävää kuntatasolla, eli loppupuleissa nekin vaativat myös kunnan toimintaympäristön aktivoimista viime kädessä. Jatkossa onkin tärkeää huolehtia siitä, että kunnissa on riittävästi asiantuntemusta ja resursseja hallinnonalat ylittävän ja monitoimijaisen työn koordinoimiseen.

Hyvinvointialue aktiivisena kumppanina ja työn tukijana.

Vuoden 2023 alusta voimaantullut ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevaan lakiin (523/2015) tehdyn muutoksen myötä ehkäisevä päihdetyö kuuluu jatkossa kuntien lisäksi hyvinvointialueille. Vastaava tilanne on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä, jonka osa ehkäisevä päihdetyökin on (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueen vastuulla on eritoten sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö (esim. varhainen tunnistaminen, mini-interventio ja tupakasta vieroitus), ja sen järjestämisvastuulle kuuluu myös tiedottamisesta, osallistamisen vahvistamisesta, toimien yhteensovittamisesta ja asukkaiden osallistamisesta huolehtiminen (EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7b §). Hyvinvointialueen tasolla johdetaan ehkäisevää päihdetyötä tiedolla, eli seurataan, arvioidaan ja raportoidaan väestön päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja ehkäisevää päihdetyötä sekä suunnitellaan toimia yhteistyössä kumppanien kanssa (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueille kuuluu myös kuntien tukeminen asiantuntemuksella ehkäisevässä päihdetyössä. Vastaavasti kunta tarjoaa tukeaan hyvinvointialueelle. Tuesta ja sen sisällöistä kuntien ja hyvinvointialueen on sovittava yhdessä esimerkiksi hyvinvointialuetasosta ehkäisevää päihdetyötä ohjaavaa toimintasuunnitelmaa laadittaessa ja siinä onnistumista voi arvioida vuosittaisissa HYTE-neuvotteluissa. Hyvinvointialueen tarjoama tuki voi olla hyvin moninaista (ks. esim. Markkula ym. 2022) ja se voi huomioida alueen kuntien erilaiset tarpeet. Se ei kuitenkaan tarkoita, että hyvinvointialue hoitaisi kuntien lakisääteiset ehkäisevän päihdetyön tehtävät, vaan tuki tulee yhdessä tekemisen kautta, jossa kummallakin on omat roolinsa, mutta tavoite on monesti sama. Käytännön ratkaisut ovat aina hyvinvointialuekohtaisia. Esimerkiksi Pakka-toimintamallissa hyvinvointialueella voi olla hyvinvointialuetasolla toimiva tarjontatyöryhmä, jossa suunnitellaan laajemmat linjaukset alueen kuntien ja yhteistyökumppanien kanssa yhdessä, mutta yhteiset toimet käytännössä toteutetaan kuntien toimesta paikallistasolla. Lisävoimaa saadaan tällöin useammassa kunnassa samaan aikaan toteutetuista toimista sekä yhteisestä ideoinnista, ja niiden pohjalta hyvinvointialueen tasolla tehdyistä yhteisistä materiaaleista. Kustannukset jaetaan sovitus-

Luomalla selkeän työnjaon hyvinvointialueen ja kuntien työ tukee toisiaan, ja parhaimmillaan ne pystyvät luomaan aiempaa vaikuttavamman ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden alueelle. Olennaista on pitää mielessä, että hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveyspalvelut eivät voi yksinään ratkaista ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta, vaan tarvitaan työtä kuntalaisten arkiympäristöissä. Tämä työ on kuntien vastuulla. Tarpeen on luoda sujuvat yhdyspinnat esimerkiksi kuntien nuorisotyöstä ja ohjaamotoiminnasta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin muun muassa päihteiden käytön varhaisen tuen ja tunnistamisen prosessien toimivuuden varmistamiseksi. Vastaavasti järjestöyhteistyöstä ehkäisevässä päihdetyössä on tarpeen pitää huolta, ja pohtia miten niin kunnat ja hyvinvointialuekin voi sitä osaltaan edistää.

Kun tiedetään kuka johtaa, koordinoi ja yhteen sovittaa ehkäisevää päihdetyötä, mitä kuuluu kenenkin vastuulle, mikä on päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne, miten kehittämiskohteisiin ja huoliin tartutaan sekä miten pidetään vahvuuksista huolta myös jatkossa, voidaan saavuttaa tuloksia. Onnistuminen tarkoittaa elinvoimaisia asukkaita, mikä on kaikkien etu.

Lähteet

Akava, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kirkon työmarkkinalaitos KiT, KT Kuntatyönantajat, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, Valtion työmarkkinalaitos VTML (2015). [Päihdehaitat hallintaan! Suositus päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä ja hoitoonohjauksesta työpaikoilla.](#)

A-klinikkasäätiö, [Ota puheeksi päihteet työpaikalla -verkkokurssi.](#) (Luettu 11.8.2023).

Babor T, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, Rehm J, Room R, Rossow I & Sornpaisarn B (2022). [Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy](#) (3rd edn). Oxford University Press.

EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > [Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille.](#) (Luettu 11.8.2023).

EMCDDA (2019). [European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use.](#) European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Publications Office of the European Union.

Fors R, Heimala H, Holmila M, Ilvonen S, Kesänen M, Markkula J, Saunio A-L, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T, Warpenius K (2013). [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin.](#) THL, Kide 23/2013.

Heimala H & Markkula J (2020). Ehkäisevä päihdetyö Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2020. Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Saantitapa: https://thl.fi/documents/605763/1475727/EPT-ESAVI-2020-SUO_ver-1.pdf/a16a8f47-6c60-7999-2665-5e0f025c9bef?t=1610340086685.

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U (toim.) (2015). [Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen.](#) THL, Ohjaus 7/2015.

Koskinen H & Virtanen S (toim.) (2023). [Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: Alkoholi ja huumeet.](#) Suomen virallinen tilasto (SVT): SVT_PTVK_2022.

Koskinen H & Virtanen S (2022). [Tupakkatilasto 2021. Korkeakouluopiskelijoiden tupakointi vähentynyt, mutta nuuskaaminen lisääntynyt.](#) SVT, THL, Tilastoraportti 40/2022.

[Kuntalaki](#) (410/2015).

[Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi](#) (523/2015).

Latvala T, Lintonen T, Browne M, Rockloff M & Salonen A (2021). [Social disadvantage and gambling severity: a population-based study with register-linkage.](#) European Journal of Public Health, vol 31: 6; 1217-1223.

Mackenbach JP, Kulhanova I, Bopp M, Deboosere P, Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik M, Leinsalu M, Martikainen P, Menvielle G, Regidor E, Wojtyniak B, Östegren O, Lundberg O, EURO-GBD-SE Consortium (2015). Variations in the

relation between education and cause-specific mortality in 19 European populations: a test of the "fundamental causes" theory of social inequalities in health. *Soc Sci Med* 2015;127:51-62

Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T & Tamminen I (2014). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – tietoa laadukkaasta toiminnan pohjaksi](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2014.

Markkula J, Karlsson N, Ollila H & Strand T (2022). [Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille](#). THL, Ohjaus 5/2022.

Markkula J, Kytö S, Hakulinen T & Lindberg P (2018). [Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihteettömän kasvuympäristön tukena](#). THL, Tiedä ja toimi -kortti 1/2018.

Markkula J & Warpenius K (2017). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 - sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017.

Probst C, Kilian C, Sanchez S, Lange S, Rehm J (2020). [The role of alcohol use and drinking patterns in socioeconomic inequalities in mortality: a systematic review](#). *The Lancet* 2020; 5, 6 E324-E332, June 2020.

Pätsi SM, Toikka A, Ollila H, Ruokolainen O (2023). [Tupakan myyntipaikkojen alueelliset ja sosiodemografiset erot](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2023.

Rautava E, Talvensuu T & Rantakari M (2023). [Mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamalli kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen johdolle ja esihenkilöille vuorovaikutustyötä tekevien työntekijöiden mielenterveysosaamisen vahvistamiseen. Käsikirja](#). Yhdessä mielessä – mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi (2021–2023) -hanke.

Ruokolainen O (2021). [Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies](#). *Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis*.

Rönkä S (2020). Huumekuolleisuus ja huono-osaisuus. Teoksessa Rönkä S & Markkula J (toim.). [Huumetilanne Suomessa 2020](#). THL, Raportti 13.

Rönkä S, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Hakkarainen P, Kailanto S, Karjalainen K, Kriikku P, Kuussaari K, Partanen A (2020). [Katsaus ajankohtaiseen huumetilanteeseen: Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 33.

Selin J, Raisamo S, Heiskanen M & Toikka A (2018). [Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla?](#) *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018):3.

Soikkeli M & Warsell L (toim.) (2013). [Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja](#). THL, Kide 21. Tampere.

[Sosiaalihuoltolaki](#) (1301/2014).

[Sote-järjestämislaki](#) (612/2021).

STM (2021). [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös](#). Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14.

STM (2015). [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen](#). STM:n julkaisuja 2015:19.

Strand T (2011). [Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä mennään, minne haluamme?](#) THL, Raportti 37/2011.

Suomen virallinen tilasto (SVT). Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2022. Viitattu 31.7.2023. Saantitapa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px/.

[Terveystilasto](#) (1326/2010).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > [Päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Puheeksiotto ja mini-interventio: <http://www.thl.fi/puheeksiotto>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > [Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa](#).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön: <http://www.thl.fi/pakka>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > [Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely](#).

THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > [Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit](#).

THL, Pakka-verkkokoulu: [Pakka-toimintamalli käyntiin ja eläväksi](#).

THL (2023a). [Ehkäisevää päihdetyötä tehdään koulujen ja oppilaitosten arjessa](#). THL, Tiedä ja toimi.

THL (2023b). [Esimerkki vuosikellosta ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun - Koulun ja oppilaitoksen ehkäisevä päihdetyö](#). THL.

THL (2017). [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu](#). THL, Esite 2017.

Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet (Sotkanet). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 31.7.2023. Saantitapa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>.

- Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20–64-vuotiaat.
- Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet.
- Ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista.
- Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista.
- Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista.
- Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista.
- Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-).

- Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, (%) tarvinneista, 65 vuotta täyttäneet.
- Mieliälään liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista.
- Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä.
- Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat.
- Rahapelaaminen vähintään kerran viikossa 12 viime kuukauden aikana (%), 65 vuotta täyttäneet.
- Terveyspalveluja mielenterveysongelmien vuoksi käyttäneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat.
- Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista.
- Työttömät, % työvoimasta.

Työturvallisuuskeskus (2021). [Työpaikan päihdeohjelman rakentaminen](#). (Luettu 11.8.2023).

Työterveyslaitos (2021). Mielenterveyden työkalupakki, [Päihdeohjelmatyökalu](#). (Luettu 11.8.2023).

Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun?: Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja, Stakes: 270.

Warpenius K & Markkula J (2018). [Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Raportti 9/2018.

Warpenius K & Markkula J (2020a). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet : tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.

Warpenius K & Markkula J (2020b). [Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25/2020.

WHO (2021). [European Programme of Work 2020-2025: United Action for Better Health](#). Copenhagen.

YK, Kestävän kehityksen tavoitteet, Agenda 2030. Verkossa: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

Liitteet

Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Julkinen valta huolehtii tämän lain mukaisesti alkoholin, tupakan, huumausainien ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) päihteellä alkoholipitoisia aineita, huumausaineita sekä päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä ja muita aineita;
- 2) ehkäisevällä päihdetyöllä toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Mitä tässä laissa säädetään päihteistä, koskee myös tupakkatuotteita ja rahapelaamista.

3 §

Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.

Ehkäisevässä päihdetyössä tulee kiinnittää huomiota myös muille kuin päihteiden käyttäjille aiheutuviin haittoihin.

4 §

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisien kanssa.

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. (8.7.2022/549)

5 § (8.7.2022/549)

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Hyvinvointialue tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtii 2 momentissa tarkoitetuista ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Kunnan toimielimen ja hyvinvointialueen tehtävänä on:

- 1) huolehtia alueensa päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta;

- 2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle;
- 3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa tehtävissään;
- 4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia hallinnossaan, kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa;
- 5) huolehtia siitä, että 1–4 kohdassa tarkoitetut toimet sovitetaan yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan ja hyvinvointialueen ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 7 §:ssä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

6 § (8.7.2022/549)

Kunnan ja hyvinvointialueen tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä omilla toimillaan.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään lisäksi hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 29 §:ssä.

7 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2015.

Tällä lailla kumotaan raittiustyölaki (828/1982).

Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Hämeenlinna

2023